

Paweł Fornal

<https://orcid.org/0000-0003-2757-5659>

Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN w Rzeszowie

STRUKTURA I KADRA KIEROWNICZA PIONU SB KW MO / WUSW W KROŚNIE W LATACH 1975–1990

Artykuł ten jest trzecią publikacją autora na temat działającej w Krośnie jednostki komunistycznego aparatu bezpieczeństwa w latach 1944–1990. Na łamach tego periodyku do tej pory ukazały się dwa obszernie artykuły¹ – pierwszy w 2015 r. i drugi w 2020. Obie publikacje dotyczyły jednak jednostki powiatowej UB/SB w Krośnie działającej w latach 1944–1975. Ze względu na obszerność tematyki niniejszy tekst prezentować będzie tylko strukturę organizacyjną i etatową, a także kierowników wojewódzkiej jednostki SB w Krośnie, która powstała w wyniku reformy administracyjnej PRL przeprowadzonej w 1975 r. przez ekipę ówczesnego I sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka i działała do likwidacji pod koniec lipca 1990 r.² Podstawą tej reformy była Ustawa z dnia 28 maja 1975 r.

¹ P. Fornal, *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Krośnie w latach 1944–1959. Struktura, kierownicy, działalność*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2015, nr 1 (13), s. 193–256; *idem*, *Referat ds. bezpieczeństwa (SB) Komendy Powiatowej Milicji Obywatelskiej w Krośnie w latach 1957–1975. Struktura, kierownicy, działalność*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2020, nr 1 (18), s. 161–231.

² W ciągu ostatnich kilkunastu lat na temat struktury i obsady stanowisk kierowniczych w pionie SB MSW oraz w podległych mu jednostkach terenowych w latach 1975–1990 ukazało się kilka publikacji. Najważniejszą z nich jest *Aparat bezpieczeństwa w Polsce 1975–1990. Kadra kierownicza*, t. 3, red. P. Piotrowski, Warszawa 2008, która w sposób całościowy traktuje ten problem badawczy. Z perspektywy jednego województwa omawiają temat w swoich artykułach m.in. Michał Zielonka, *Struktury Służby Bezpieczeństwa w województwie walbrzyskim w latach 1975–1990*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2013, nr 1 (11), s. 73–87, i Wojciech Frazik, *Struktury organizacyjne Służby Bezpieczeństwa w województwie krakowskim w latach 1956–1990* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009, s. 77–84. Struk-

o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych³, która weszła w życie 1 czerwca 1975 r. Reforma ta zastąpiła obowiązujący dotychczas trójstopniowy podział administracyjny kraju (województwo – powiat – gmina) nowym dwustopniowym podziałem (województwo – gmina), który obowiązywał przez kolejne 23 lata, tj. do 31 grudnia 1998 r. Cały kraj został podzielony na 49 województw (w tym 32 nowe)⁴. W południowo-wschodniej Polsce na obszarze dotychczasowego woj. rzeszowskiego utworzono wówczas 4 województwa: rzeszowskie i 3 nowe – krośnieńskie⁵, tarnobrzeskie i przemyskie⁶. Równocześnie likwidacji uległy powiaty jako jednostki administracji państwowej.

W MSW prace nad wprowadzeniem nowej, dostosowanej do planowanej reformy administracyjnej, struktury organizacyjnej jednostek terenowych trwały już od kwietnia 1975 r. W tym celu powołano tzw. Centralny Zespół pod kierownictwem wiceministra gen. bryg. Bogusława Stachury, 49 zespołów wojewódzkich utworzonych z przedstawicieli kadry kierowniczej poszczególnych służb MSW i kierowników jednostek MO w miastach mających być siedzibami województw, 19 pełnomocników ministra wraz z ich zastępcami na każdą dotychczasową komendę wojewódzką Milicji Obywatelskiej (KW MO), którzy mieli rozstrzygać spory między zespołami wojewódzkimi, oraz 5 podzespołów problemowych na szczeblu centralnym do spraw pionów operacyjnych SB, MO, pionów pomocniczo-operacyjnych SB i łączności, gospodarki materiałowo-finansowej i ochrony zdrowia oraz jednostek zajmujących się kadrami, szkoleniem, organizacją, kontrolą i sprawami ogólnymi⁷.

tury SB w latach 1975–1990 krótko scharakteryzowano także we wprowadzeniach do takich publikacji, jak *Twarze bezpieki w Polsce południowo-wschodniej 1944–1990. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa. Informator personalny*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2007, s. 24–34; *Ludzie bezpieki województwa krakowskiego. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa w województwie krakowskim w latach 1945–1990. Informator personalny*, red. W. Frazik, F. Musiał, M. Szpytma, M. Wenklar, Kraków 2007, s. 24–27; *Twarze olsztyńskiej bezpieki. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa w Olsztynie. Informator personalny*, red. P. Kardela, Białystok 2007, s. 37–41.

³ DzU 1975, nr 16, poz. 91.

⁴ Szerzej na temat reformy administracyjnej w 1975 r. zob. E. Leniart, *Reforma administracyjna w Polsce w latach 1972–1975 [w:] PRL na pochylni (1975–1980)*, red. M. Bukała, D. Iwaneczko, Rzeszów 2017, s. 60–70.

⁵ Szerzej na temat powstania woj. krośnieńskiego i władz wojewódzkich PZPR zob. D. Iwaneczko, *Zmierzch dekady Gierka. Polska południowo-wschodnia 1975–1980*, Rzeszów 2016, s. 36–39, 56–61.

⁶ DzU 1975, nr 16, poz. 91.

⁷ *Aparat bezpieczeństwa w Polsce 1975–1990...*, t. 3, s. 41.

Wprowadzenie nowego podziału administracyjnego kraju wiązało się z dużymi zmianami w strukturze organizacyjnej MSW na szczeblu terenowym⁸. Utworzono wówczas 32 nowe KW MO. Rozwiązano natomiast wszystkie komendy powiatowe MO (KP MO) oraz komendy miast i powiatu MO (KMiP MO) wraz z funkcjonującymi przy nich referatami ds. SB⁹. W ich miejsce w każdym mieście wojewódzkim oraz miastach liczących powyżej 30 tys. mieszkańców powołano (jeżeli nie było ich wcześniej) komendy miejskie MO (KM MO), w miastach wojewódzkich podzielonych na dzielnice administracyjne – komendy dzielnicowe MO (KD MO); w miastach będących siedzibami byłych władz powiatowych oraz w miastach liczących powyżej 20 tys. mieszkańców – komisariaty MO (KMO); w każdej gminie i miastach liczących do 20 tys. mieszkańców – posterunki MO (PMO). Całość spraw związanych z zadaniami SB skoncentrowano zatem na szczeblu województw i ministerstwa. Reorganizację struktur terenowych MSW przeprowadzono do 31 maja 1975 r., choć stosowne zarządzenia organizacyjne ministra spraw wewnętrznych wydano dopiero 11 czerwca 1975 r.¹⁰ Podstawową jednostką MSW na szczeblu wojewódzkim pozostała – tak jak wcześniej – KW MO, w stołecznym woj. warszawskim powołano Komendę Stołeczną MO w Warszawie, a w Krakowie między 1 czerwca 1975 r. i majem roku 1977 istniała KM MO, a potem wrócono do nazwy KW MO w Krakowie. Komendą kierował komendant wojewódzki MO mający do dyspozycji kilku zastępców, z których dwóch najważniejszych odpowiadało za pion SB (I zastępca komendanta wojewódzkiego ds. SB) i MO (I zastępca komendanta wojewódzkiego ds. MO)¹¹.

Bezpośrednio przed wprowadzeniem reformy administracyjnej w całym kraju centrali MSW w Warszawie podlegało 17 KW MO i łącznie 350 KP MO, KM MO i KMiP MO, w których działały 332 referaty ds. SB¹². Pod koniec maja 1975 r. w KW MO w Rzeszowie¹³ i w podleg-

⁸ Szerzej o strukturze SB MSW przed reformą z połowy 1975 r. zob. *Aparat bezpieczeństwa w Polsce 1956–1975. Kadra kierownicza*, t. 2, red. P. Piotrowski, Warszawa 2006, s. 7–31.

⁹ Szerzej na temat reorganizacji SB MSW zob. M. Kasprzycki, *Służba Bezpieczeństwa w latach 1975–1980. Reorganizacja, funkcjonowanie i główne kierunki działań operacyjnych w nowym podziale administracyjnym kraju* [w:] PRL na pochylni (1975–1980), red. M. Bukała, D. Iwaneczko, Rzeszów 2017, s. 84–114.

¹⁰ *Aparat bezpieczeństwa w Polsce 1975–1990...*, t. 3, s. 41.

¹¹ *Ibidem*, s. 42.

¹² *Aparat bezpieczeństwa w Polsce 1956–1975...*, t. 2, s. 27.

¹³ Na dzień 31 V 1975 r. w skład pionu SB KW MO w Rzeszowie wchodziły: Inspektorat Kierownictwa SB, Wydział II, Wydział III, Wydział IV, Samodzielna Sekcja „A”, Wydział „B”, Wydział „C”, Wydział „T”, Wydział Śledczy i Wydział Paszportów. *Twarze bezpieki...*, s. 20–23, 64–67.

łych 21 jednostkach powiatowych, miejskich oraz miast i powiatu służyło 3685 funkcjonariuszy MO i SB, w tym 558 esbeków oraz 3127 milicjantów¹⁴. Na potrzeby nowo powstałych województw z SB KW MO w Rzeszowie początkowo przekazano 72 etaty SB do nowego woj. krośnieńskiego, 228 do rzeszowskiego i 103 do przemyskiego¹⁵.

Struktura

Reorganizacji struktur MO i SB na terenie woj. rzeszowskiego dokonano na podstawie rozkazu organizacyjnego nr 08/RZ/75 z 24 czerwca 1975 r. komendanta wojewódzkiego MO w Rzeszowie płk. Mariana Wieczorowskiego¹⁶ z mocą obowiązywania od 31 maja 1975 r. Rozkaz ten unieważniał dotychczasowe etaty jednostek MO i SB na terenie woj. rzeszowskiego, w tym KP MO w Krośnie i tamtejszego Referatu ds. SB, liczącego 19 stanowisk¹⁷. Likwidacji uległy również jednostki powiatowe MO i SB w powiatach, których obszar wszedł w skład nowego woj. krośnieńskiego, a mianowicie: jasielskim, brzozowskim¹⁸, sanockim i istniejącym od 1 grudnia 1972 r. bieszczadzkim¹⁹.

KW MO w Krośnie utworzono na podstawie zarządzenia organizacyjnego nr 085/Org. ministra spraw wewnętrznych gen. bryg. Stanisława

¹⁴ Na dzień 31 V 1975 r. KW MO w Rzeszowie podlegało 21 jednostek MO, a mianowicie: komendy powiatowe (KP) MO w Brzozowie, Dębicy, Gorlicach, Jarosławiu, Jaśle, Kolbuszowej, Krośnie, Leżajsku, Lubaczowie, Łańcucie, Mielcu, Przeworsku, Ropczycach, Rzeszowie, Strzyżowie, Tarnobrzegu i Bieszczadzka KP MO w Lesku (powstała 1 XII 1972 r. z połączenia KP MO w Sanoku, Lesku i Ustrzykach Dolnych), a także dwie KM MO w Rzeszowie i w Sanoku (powstałe 1 XII 1972 r.) oraz dwie KMiP MO w Stalowej Woli (powstała 9 XII 1973 r. z połączenia KP MO w Nisku i KM MO w Stalowej Woli) i Przemysłu (od 1967 r.). W tych jednostkach oprócz pionu milicyjnego funkcjonowały także referaty ds. SB (*ibidem*, s. 19–23, 67–70; *Aparat bezpieczeństwa w Polsce 1956–1975...*, t. 2, s. 27).

¹⁵ *Twarze bezpieki...*, s. 24.

¹⁶ Szerzej o Marianie Wieczorowskim zob. biogram w: *Twarze bezpieki...*, s. 405.

¹⁷ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Rzeszowie (dalej: AIPN Rz), 00368/12, Rozkazy organizacyjne KW MO w Rzeszowie i zarządzenia organizacyjne MSW z lat 1975–1978, Rozkaz organizacyjny nr 08/RZ/75 komendanta wojewódzkiego MO w Rzeszowie, 24 VI 1975 r., k. 49–50, 52 (PDF).

¹⁸ Szerzej o SB w Brzozowie zob. P. Fornal, *Struktura, kadra kierownicza i główne kierunki działań operacyjnych Referatu Służby Bezpieczeństwa Komendy Powiatowej Milicji Obywatelskiej oraz Rejonowego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Brzozowie w latach 1957–1990*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2013, nr 1 (11), s. 13–71.

¹⁹ AIPN Rz, 00368/12, Rozkaz organizacyjny nr 08/RZ/75 komendanta wojewódzkiego MO w Rzeszowie, 24 VI 1975 r., k. 50–53 (PDF). Szerzej o UB i SB w Bieszczadach w latach 1944–1990 zob. P. Chmielowiec, *Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Bieszczadach. Struktura – ludzie – działalność [w:] Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2009, s. 131–184.

Kowalczyka z 11 czerwca 1975 r., z mocą obowiązywania od 1 czerwca tego roku. W myśl przytoczonego normatywu komendzie przydzielono etat nr KS/W/01/75 liczący 329 funkcjonariuszy MO i SB (w tym etat niejawni nr KS/N/01/75 Wydziału III SB) oraz 1,5 etatu pracownika cywilnego, czyli łącznie 330,5 stanowiska²⁰. Podległe KW MO w Krośnie jednostki miały być zorganizowane w myśl następujących etatów: KM MO w Jaśle (etat nr KS/M/01/75) – 53 milicjantów i 2 pracowników cywilnych; KM MO w Krośnie (etat nr KS/M/02/75) – 55 milicjantów; KM MO w Sanoku (etat nr KS/M/03/75) – 50 milicjantów i pracownik cywilny; KMO w Brzozowie (etat nr KS/K/01/75) – 29 milicjantów i pracownik cywilny; KMO w Lesku (etat nr KS/K/02/75) – 28 milicjantów i pracownik cywilny; KMO w Ustrzykach Dolnych (etat nr KS/K/03/75) – 22 milicjantów; 37 PMO w całym woj. krośnieńskim (zorganizowane wg etatu nr KS/P/01/75) o łącznej liczbie 198 milicjantów; Komisariat Kolejowy (KK) MO w Jaśle (etat nr KS/K/04/75) – 10 milicjantów; Posterunek Kolejowy (PK) MO w Zagórzcu (etat nr KS/P/03/75) – 8 milicjantów; Zmotoryzowany Odwód Milicji Obywatelskiej (ZOMO) w Krośnie (etat nr KS/Z/01/75) o łącznej liczbie 58 zomowców; Posterunek Wodny (PW) MO w Solinie (etat nr KS/P/03/75) – 7 milicjantów; Ośrodek Wczasów (OW) MSW w Myczkowcach (etat nr KS/OW/01/75) – pracownik cywilny²¹. W myśl powyższego rozkazu siły KW MO w Krośnie wraz z podległymi jej jednostkami liczyły 854,5 stanowiska etatowego, w tym 789 milicjantów i esbeków, 58 zomowców i 7,5 etatu pracowników cywilnych. Strukturę KW MO w Krośnie opracował Wojewódzki Zespół ds. Organizacji Jednostek MO i SB w Krośnie pod kierownictwem płk. Józefa Bruda²².

Według przydzielonego etatu nr KS/W/01/75 struktura KW MO w Krośnie składała się z kierownictwa²³, Inspektoratu Analityczno-Informacyjnego Zastępcy Komendanta Wojewódzkiego MO ds. SB, Wojewódzkiego Stanowiska Kierowania, 23 wydziałów (w tym 8 wydziałów SB), Samodzielnej Sekcji „A” SB oraz Plutonu Ruchu Drogowego²⁴.

²⁰ AIPN Rz, 00374/6, Rozkazy organizacyjne KW MO w Krośnie z lat 1975–1979, Zarządzenie organizacyjne nr 085/Org. ministra spraw wewnętrznych w Warszawie, 11 VI 1975 r., k. 3–4 (PDF).

²¹ *Ibidem*.

²² AIPN Rz, 00374/4, Etaty KW MO w Krośnie z lat 1975–1980, Etat nr KS/W/01/75 KW MO w Krośnie, [11 VI 1975 r.], k. 29 (PDF).

²³ W skład kierownictwa KW MO w Krośnie wchodził: komendant wojewódzki MO, zastępca komendanta wojewódzkiego ds. SB, zastępca komendanta wojewódzkiego ds. MO i zastępca komendanta wojewódzkiego ds. administracyjno-gospodarczych. Zob. *ibidem*, k. 7 (PDF).

²⁴ *Ibidem*, k. 4–32 (PDF).

Etaty SB występowały w kierownictwie (zastępca komendanta wojewódzkiego ds. SB); Wydziale Inspekcji (Zespół ds. SB); Inspektoracie Analityczno-Informacyjnym Zastępcy Komendanta Wojewódzkiego ds. SB (odpowiadał za sporządzanie analiz, planów działań, informacji dziennych i okresowych) oraz w wydziałach SB, a mianowicie: w Wydziale II (zabezpieczenie kontrwywiadowcze województwa); Wydziale III (zwalczanie opozycji politycznej, kontrola mniejszości narodowych, zabezpieczenie gospodarki oraz tzw. nadbudowy, czyli środowisk twórczych, oświaty, młodzieży, związków i stowarzyszeń, służby zdrowia i wymiaru sprawiedliwości); Wydziale IV (walka z tzw. wrogiem przeciwko PRL działalnością Kościoła Rzymskokatolickiego i innych wyznań); Wydziale Śledczym (prowadzenie postępowań przygotowawczych w sprawach szczególnie groźnych przestępstw przeciwko PRL); Samodzielnej Sekcji „A” (łącność szyfrowa i kodowa na potrzeby KW MO z MSW, WOP, WSW i podległymi jednostkami); Wydziale „B” (obserwacja zewnętrzna i sprawdzanie osób); Wydziale „C” (archiwum i ewidencja operacyjna); Wydziale „T” (technika operacyjna); Wydziale Paszportów (zajmował się bieżącą analizą i selekcją wyjazdów do krajów kapitalistycznych w celu zapewnienia ochrony tajemnicy państwowej i służbowej, uniemożliwiał wyjazdy osobom podejrzanym o możliwość prowadzenia za granicą „wrogiej działalności przeciwko PRL”) i podległych mu 4 referatach paszportów (po 2 etaty) zorganizowanych w KM MO w Jaśle i Sanoku oraz KMO w Brzozowie i Lesku²⁵. Poniżej, w tabeli 1 przedstawiono strukturę i liczbę etatów SB KW MO w Krośnie obowiązującą od 1 czerwca 1975 r. wg przydzielonego etatu nr KS/W/01/75.

Tabela 1. Struktura SB KW MO w Krośnie wg etatu nr KS/W/01/75 (stan od 1 czerwca 1975 r.)

Struktura SB	Stanowiska	Liczba etatów
Kierownictwo	zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. SB	1
Wydział Inspekcji	zespół ds. SB (starszy inspektor)	1
Inspektorat Analityczno- -Informacyjny Zastępcy Komendanta ds. SB	starszy inspektor	1

²⁵ *Ibidem*, k. 5–14 (PDF).

Struktura SB	Stanowiska	Liczba etatów
Wydział II	naczelnik, zastępca naczelnika, 3 kierowników sekcji, 6 starszych inspektorów, 2 inspektorów, młodszy inspektor i sekretarka-maszynistka	15
Wydział III	naczelnik, zastępca naczelnika, 3 kierowników sekcji, 8 starszych inspektorów, 2 inspektorów, młodszy inspektor, sekretarka-maszynistka, maszynistka i etat niejawni	19
Wydział IV	naczelnik, 2 kierowników sekcji, 4 starszych inspektorów, inspektor, młodszy inspektor i sekretarka-maszynistka	10
Wydział Śledczy	naczelnik, starszy inspektor i młodszy inspektor	3
Samodzielna Sekcja „A”	kierownik, inspektor, starszy referent techniki operacyjnej, 2 referentów techniki operacyjnej	5
Wydział „B”	naczelnik, starszy inspektor, inspektor i młodszy inspektor	4
Wydział „C”	naczelnik, inspektor, starszy referent techniki operacyjnej i referent techniki operacyjnej	4
Wydział „T”	naczelnik, 2 starszych referentów techniki operacyjnej i referent techniki operacyjnej	4
Wydział Paszportów	naczelnik, zastępca naczelnika, inspektor, młodszy inspektor, 2 referentów techniki operacyjnej, 2 referentów, sekretarka-maszynistka oraz 4 podległe referaty paszportów (4 inspektorów i 4 referentów)	17
Łącznie		84

Źródło: Ustalenia własne na podstawie: AIPN Rz, 00374/4, Etaty KW MO w Krośnie z lat 1975–1980, Etat nr KS/W/01/75 KW MO w Krośnie, [11 VI 1975 r.], k. 4–14 (PDF).

Pozostałe wydziały KW MO wchodziły w skład pionów milicyjnych, w których nie było etatów SB. Były to: Wydział Kryminalny; Wydział do Walki z Przystępstwami Gospodarczymi; Wydział Dochodzeniowo-Śledczy; Wydział Prewencji; Wydział Ruchu Drogowego; Wydział Kryminalistyki; Wydział Kadr; Wydział Szkolenia; Wydział Ogólny; Wydział Łączności; Wydział Finansowy; Wydział Inwestycji i Remontów; Wydział Gospodarki Materiałowo-Technicznej; Wydział Zdrowia i Spraw Socjalnych; Pluton Ruchu Drogowego²⁶. Łącznie pion SB w KW MO w Krośnie wg tego etatu liczył 84 stanowiska, natomiast pozostałe 246,5 etatu miał pion milicyjny. Jednak już 27 czerwca 1975 r. na polecenie dyrektora Biura Organizacyjnego MSW płk. Stefana Tymczeni na podstawie rozkazu organizacyjnego nr KS/03/75 komendanta wojewódzkiego

²⁶ *Ibidem*, k. 5–6, 14–29 (PDF).

MO w Krośnie płk. Stanisława Dudły²⁷ włączono do pionu SB z dniem 1 czerwca 1975 r. kolejne stanowiska etatowe: w Wydziale III – 2 stanowiska (kierownik sekcji i inspektor), Wydziale IV – 2 stanowiska (zastępca naczelnika i inspektor) i w Wydziale „T” także 2 stanowiska (2 referentów techniki operacyjnej)²⁸. Zwiększyło to liczbę etatów SB KW MO w Krośnie do 90 stanowisk, a limit etatów całej KW MO w Krośnie o tę liczbę do 336,5 stanowiska dla funkcjonariuszy i pracowników cywilnych.

Według ogólnej charakterystyki województwa, dokonanej na początku czerwca 1975 r. przez zespół ds. organizacji jednostek MO i SB w Krośnie (kierowany przez wspomnianego ppłk. Bruda), leżące w południowo-wschodniej górzyściej części kraju nowe woj. krośnieńskie od północy graniczyło z województwami przemyskim i rzeszowskim, od południowego wschodu zaś – z Czechosłowacją (na długości 134,5 km) i ZSRS (136 km). Na granicy państwowej znajdowały się wówczas trzy przejścia – jedno drogowe w Barwinku i dwa kolejowe w Łupkowie oraz Smolnicy. Obszar województwa obejmował 5701 km kw., zamieszkiwało go 418 400 osób, z tego 114 tys. w miastach i 304 tys. na wsi. W poszczególnych miastach województwa było zgrupowanych 27 ważnych zakładów przemysłowych i 130 zakładów przemysłu terenowego i spółdzielczego. Do najważniejszych inwestycji realizowanych w tym okresie należała m.in. rozbudowa Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego w Krośnie, Fabryki Amortyzatorów „Polmo” w Krośnie, Krośnieńskich Hut Szkła, Zakładów Chemicznych „Gamrat” w Jaśle i Zakładów Gumowych „Stomil” w Sanoku. W miejscowym przemyśle było zatrudnionych 52 tys. osób, w tzw. gospodarce społecznej – 244 tys.²⁹ Województwo mimo to miało charakter rolniczy, ponieważ na jego obszarze istniało 79 950 gospodarstw indywidualnych oraz 16 państwowych gospodarstw rolnych, 14 spółdzielni produkcyjnych, 12 państwowych przedsiębiorstw rolniczych, 140 kółek rolniczych i instytut rolniczy. Posiadało także zasoby wód mineralnych; na jego terenie znajdowały się uzdrowiska w Iwoniczu-Zdroju i Rymanowie-Zdroju, kolejne 4 ośrodki – w Polańczyku, Komańczy, Czarnej i Rabem – były w budowie. Ze względu na walory zdrowotne i atrakcyjność turystyczno-

²⁷ Szerzej o Stanisławie Dudle zob. biogram w: *Twarze bezpieki...*, s. 147–148.

²⁸ AIPN Rz, 00374/6, Pismo dyrektora Biura Organizacyjnego MSW w Warszawie do komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 27 VI 1975 r., k. 7 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/03/75 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 27 VI 1975 r., k. 8–9 (PDF).

²⁹ AIPN Rz, 00374/3, Akty kierownictwa MSW dotyczące struktury organizacyjnej i zasad funkcjonowania jednostek resortu spraw wewnętrznych w latach 1975–1980, Sprawozdanie z wykonania prac przez zespół ds. organizacji jednostek MO i SB w Krośnie i woj. krośnieńskim, 5 VI 1975 r., k. 68–69.

-krajownawczą w sezonie letnim rozwijała się tam masowa turystyka krajowa i zagraniczna. Tylko w 1974 r. wg danych SB granice na przejściu drogowym w Barwinku przekroczyć miało 209 tys. turystów. W każdym roku w Bieszczadach były organizowane międzynarodowe obozy studenckie, w których uczestniczyli studenci z krajów tzw. bloku socjalistycznego i krajów kapitalistycznych (kk). Oprócz tego w poszczególnych rejonach województwa były organizowane obozy i kolonie letnie dla młodzieży. Wzrastała także liczba cudzoziemców z kk przyjeżdżających na tzw. polowania dewizowe. W Bieszczadach swoją bazę czasowo-wypoczynkową rozbudowywało wiele resortów³⁰.

W kolejnych miesiącach i latach najważniejsze wydziały operacyjne SB KW MO w Krośnie – ze względu na specyfikę województwa i dostrzeżone przez SB zagrożenia operacyjne – podlegały rozbudowie stanów etatowych. Wzmocniono kadrowo przede wszystkim Wydział II, w którym trzy istniejące sekcje zajmowały się połączonymi zagadnieniami zabezpieczenia kontrwywiadowczego województwa przed działalnością obcych służb wywiadowczych. Było to szczególnie ważne dla komunistycznego aparatu bezpieczeństwa z uwagi na duży ruch obcokrajowców na terenie województwa i wzrost kontaktów służbowych i prywatnych miejscowej ludności z obywatelami kk. Zamierzano stworzyć kolejną sekcję, aby w ten sposób podzielić to zagadnienie zgodnie z grupami językowymi³¹. Wzmocniony kadrowo został także Wydział III, który odpowiadał m.in. za zabezpieczenie operacyjne najważniejszych zakładów przemysłowych i prowadzonych tam inwestycji. Równie istotna z punktu widzenia analiz SB była rozbudowa Wydziału IV ze względu na „aktualny stan zagrożenia i wiele punktów zapalnych nielegalnego budownictwa sakralnego oraz agresywną postawę szeregu przedstawicieli reakcyjnej części kleru katolickiego, co zmuszało ten pion do ciągłej i wzmoczonej czujności operacyjnej”³².

W czasie gdy ustalono już strukturę nowej jednostki wojewódzkiej MO i SB w Krośnie, trwała likwidacja KP MO w Krośnie i działającego w niej Referatu ds. SB liczącego 31 maja 1975 r. 19 stanowisk. Z dniem 1 czerwca 1975 r. wszyscy funkcjonariusze krośnieńskiego SB zostali odwołani z zajmowanych stanowisk i przekazani do dyspozycji nowego komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie płk. Dudły. W kolej-

³⁰ *Ibidem*, k. 69.

³¹ *Ibidem*, Odpowiedzi komendanta wojewódzkiego MO w Rzeszowie na pytanki kierownika Głównego Inspektoratu MSW w Warszawie do kontroli funkcjonowania reorganizowanych i nowo utworzonych KW MO oraz jednostek im podległych, 11 IX 1975 r., k. 108–109.

³² *Ibidem*, k. 109.

nych tygodniach zostali wyznaczeni na nowe stanowiska w ramach jednostki wojewódzkiej SB w Krośnie – zasilili Wydział II, Wydział III, Wydział IV, Wydział „T”, Wydział Paszportów i Samodzielną Sekcję „A” KW MO w Krośnie³³. 30 czerwca 1975 r. na podstawie zarządzenia nr 1/75 zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. SB mjr. Stanisława Jamrozika powołano pięcioosobową komisję likwidacyjną, na której czele jako przewodniczący stanęli kpt. Czesław Golonkiewicz³⁴ – już wówczas zastępca naczelnika Wydziału II SB KW MO w Krośnie – oraz czterech oficerów SB. Komisja zakończyła swoją działalność do 15 lipca 1975 r.³⁵ Ostatni zastępca komendanta powiatowego MO ds. SB w Krośnie kpt. Jan Żak w nowej strukturze KW MO w Krośnie objął stanowisko naczelnika Wydziału II SB. W podobny sposób likwidacji uległy referaty SB w Jaśle (14 etatów), Brzozowie (9 etatów), Sanoku (13) i Lesku (14). Łącznie z krośnieńskim Referatem SB liczyły one 31 maja 1975 r. 69 etatów³⁶.

Przez pierwsze dwa lata siedzibą KW MO w Krośnie były adaptowane do tego celu budynki przy ul. Portiusa (były PUBP / PUdsBP / KP MO oraz budynek ambulatorium i polikliniki). W celu zapewnienia odpowiedniej siedziby już w drugiej połowie 1975 r. rozpoczęto budowę biurowca i kompleksu budynków przy ul. Lwowskiej 28, do której KW MO przeniesiono pod koniec lat siedemdziesiątych XX w.

Kolejne modyfikacje w strukturze pionu SB KW MO w Krośnie nastąpiły jesienią 1975 r. Wówczas to z dniem 15 października 1975 r. do Wydziału „T” KW MO w Krośnie włączono 3 stanowiska etatowe (2 starszych referentów techniki operacyjnej i 1 referenta techniki operacyjnej) oraz cały nowy Wydział „W” SB (kontrola korespondencji)³⁷ z 9 stanowiskami etatowymi (naczelnik, kierownik zmiany, 2 starszych kontrolerów i 5 kontrolerów)³⁸. Zmiany te zwiększyły liczbę etatów esbeckich KW MO

³³ AIPN Rz, 139/1, Rozkazy personalne i wyciągi z rozkazów personalnych KW MO w Krośnie z 1975 r., Rozkaz personalny nr 02 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 5 VII 1975 r., k. 13–23 (PDF).

³⁴ Szerzej o Czesławie Golonkiewiczu zob. biogram w: *Twarze bezpieki...*, s. 173.

³⁵ Szerzej na temat likwidacji Referatu ds. SB KP MO w Krośnie zob. P. Fornal, *Referat ds. bezpieczeństwa...*, s. 221–222.

³⁶ AIPN Rz, 00368/12, Rozkaz organizacyjny nr 08/RZ/75 komendanta wojewódzkiego MO w Rzeszowie, 24 VI 1975 r., k. 52–53 (PDF).

³⁷ Szerzej o Wydziale „W” KW MO i WUSW w Krośnie zob. R. Witalec, *Struktura i kadra kierownicza pionu „W” na Podkarpaciu w latach 1959–1989*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2011, nr 1 (8–9), s. 205, 207, 212.

³⁸ AIPN Rz, 00374/6, Pismo dyrektora Biura Organizacyjnego MSW w Warszawie do komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 14 X 1975 r., k. 11 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/06/75 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 23 X 1975 r., k. 12 (PDF).

w Krośnie do 102 stanowisk (na dzień 31 grudnia 1975 r.)³⁹. W latach 1976–1979 dodawano kolejne etaty SB w kierownictwie i wydziałach II, III, IV, Śledczym, „T”, „W” oraz „C”⁴⁰.

Poważniejsza zmiana w strukturze wojewódzkiej SB w Krośnie nastąpiła dopiero w połowie 1979 r., kiedy to z dniem 1 lipca 1979 r. z Wydziału III SB KW MO w Krośnie wyłączono 14 etatów (zastępcy naczelnika, 4 kierowników sekcji, 6 starszych inspektorów, 2 inspektorów i maszynistki) i na bazie tych etatów zorganizowano nowy Wydział III „A”, liczący 18 stanowisk (naczelnik, zastępca naczelnika, 4 kierowników sekcji, 6 star-

³⁹ *Aparat bezpieczeństwa w Polsce 1975–1990...*, t. 3, s. 46.

⁴⁰ W tym okresie dokonano w strukturze SB KW MO w Krośnie następujących zmian: 1 V 1976 r. – dodano w kierownictwie stanowisko starszego inspektora przy zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. SB i do Wydziału II stanowisko inspektora; 1 VI 1976 r. – zmieniono nazwy stanowisk w Wydziale „T”, referentów techniki operacyjnej zastąpiono inspektorami; 15 VI 1977 r. – rozbudowano Wydział IV o dwa stanowiska starszych inspektorów; 1 VII 1977 r. – zwiększono liczbę etatów w Wydziale „T” o dwa stanowiska inspektora i starszego referenta techniki operacyjnej; 15 IX 1977 r. – dodano w Wydziale Śledczym stanowisko inspektora; 15 I 1978 r. – zwiększono liczbę etatów Wydziału IV o kolejne stanowisko inspektora; 1 III 1978 r. – dodano w Wydziale „C” stanowisko starszego referenta techniki operacyjnej; 1 V 1978 r. – włączono do Wydziału „W” stanowisko kierownika zmiany; 15 III 1979 r. – zwiększono liczbę etatów Wydziału Śledczego o stanowisko starszego inspektora; 1 VII 1979 r. – zwiększono liczbę etatów Wydziału III o starszego inspektora. Zob. AIPN Rz, 00374/6, Pismo dyrektora Biura Organizacyjnego MSW w Warszawie do komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 17 V 1976 r., k. 25 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/07/76 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 22 V 1976 r., k. 27 (PDF); *ibidem*, Pismo dyrektora Biura Organizacyjnego MSW w Warszawie do komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 31 V 1976 r., k. 29 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/10/76 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 14 VI 1976 r., k. 30 (PDF); *ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 037/Org. ministra spraw wewnętrznych, 15 VI 1977 r., k. 32 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/08/77 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 24 VI 1977 r., k. 33 (PDF); *ibidem*, Zarządzenie organizacyjne nr 046/Org. ministra spraw wewnętrznych, 30 VI 1977 r., k. 34 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/10/77 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 8 VII 1977 r., k. 35 (PDF); *ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 050/Org. ministra spraw wewnętrznych, 22 IX 1977 r., k. 38 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/13/77 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 10 X 1977 r., k. 39–40 (PDF); *ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 010/Org. ministra spraw wewnętrznych, 16 I 1978 r., k. 41 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/02/78 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 20 I 1978 r., k. 42 (PDF); *ibidem*, Pismo dyrektora Biura Organizacyjnego MSW w Warszawie do komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 27 II 1978 r., k. 43 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/04/78 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 3 III 1978 r., k. 44 (PDF); *ibidem*, Pismo dyrektora Biura Organizacyjnego MSW w Warszawie do komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 20 IV 1978 r., k. 48 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/07/78 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 28 IV 1978 r., k. 49 (PDF); *ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 017/Org. ministra spraw wewnętrznych, 9 III 1979 r., k. 51 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/02/79 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 15 III 1979 r., k. 52 (PDF).

szych inspektorów, 3 inspektorów, młodszy inspektor, sekretarka-maszynistka i maszynistka)⁴¹. Zadaniem nowego wydziału było zabezpieczenie przemysłu i uspołecznionych zakładów pracy⁴², co też zostało wyłączone z dotychczasowej kompetencji Wydziału III⁴³. Po tych zmianach w zakres działań Wydziału III wchodziło rozpracowywanie, wykrywanie i ograniczanie działalności opozycyjnej przeciwko konstytucji i ustrojowi PRL oraz profilaktyczna ochrona przed tzw. działalnością antysocjalistyczną i antypaństwową w zakresie nauki, szkolnictwa, oświaty, kultury i sztuki, publikacji, wydawnictw, telewizji i radia, służby zdrowia, turystyki i sportu, środowisk naukowych, twórczych, dziennikarskich i studenckich oraz mniejszości narodowych⁴⁴. Na mocy tego samego rozkazu przydzielono będący na stanie Wydziału III etat niejawni nr KS/N/01/75 do Wydziału III „A”⁴⁵. Powyższa reorganizacja była pochodną reorganizacji na szczeblu centrali MSW i utworzenia tam 1 maja 1979 r. Departamentu III „A”⁴⁶. Natomiast pod koniec 1979 r. podjęto decyzję o rozbudowie Wydziału IV o 2 etaty (starszego inspektora i maszynistki), co miało miejsce 15 listopada 1979 r., a dwa tygodnie później, tj. 1 grudnia, zwiększono liczbę etatów Wydziału „C” o stanowisko inspektora⁴⁷. W wyniku powyższych

⁴¹ *Ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 044/Org. ministra spraw wewnętrznych, 15 VI 1979 r., k. 55–56 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/06/79 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 29 VI 1979 r., k. 58–59 (PDF).

⁴² *Ibidem*, Komunikat nr 1/79 dyrektora Biura Organizacyjnego MSW w Warszawie, 26 VI 1979 r., k. 57 (PDF).

⁴³ Szerzej o działaniach wydziałów III i III „A” SB KW MO w Krośnie, Przemysłu, Rzeszowie i Tarnobrzegu wobec opozycji antykomunistycznej w latach 1975–1980 zob. A. Brożniak, M. Gliwa, *Służba Bezpieczeństwa wobec opozycji antykomunistycznej w Polsce południowo-wschodniej w latach 1975–1980. Zarys problematyki*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2014, nr 1 (12), s. 137–166.

⁴⁴ AIPN Rz, 00374/42, Akty normatywne MSW dotyczące SB (okólniki, zarządzenia, zakres działania Wydziału III KW MO, wytyczne dotyczące postępowania w niektórych sprawach kadrowych w okresie stanu wojennego), Ramowy zakres działania Wydziału III KW MO opracowany przez dyrektora Departamentu III MSW w Warszawie, 14 VII 1978 r., k. 4–9 (PDF).

⁴⁵ AIPN Rz, 00374/6, Rozkaz organizacyjny nr KS/06/79 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 29 VI 1979 r., k. 59 (PDF).

⁴⁶ *Ibidem*, Komunikat nr 1/79 dyrektora Biura Organizacyjnego MSW w Warszawie, 26 VI 1979 r., k. 57 (PDF).

⁴⁷ *Ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 065/Org. ministra spraw wewnętrznych, 31 X 1979 r., k. 60 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/11/79 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 15 XI 1979 r., k. 61 (PDF); *ibidem*, Pismo dyrektora Biura Organizacyjnego MSW w Warszawie do komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 29 XI 1979 r., k. 62 (PDF); *ibidem*, Pismo dyrektora Biura Organizacyjnego MSW w Warszawie do komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 29 XI 1979 r., k. 63 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/12/79 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 7 XII 1979 r., k. 64 (PDF).

zmian na dzień 31 grudnia 1979 r. pion SB KW MO w Krośnie rozrósł się do 123 etatów⁴⁸.

Kolejne modyfikacje w krośnieńskiej jednostce wojewódzkiej SB nastąpiły dopiero 15 grudnia 1980 r.⁴⁹ Wówczas to do Wydziału III dodano 2 etaty – kierownika sekcji i starszego inspektora, a do Wydziału III „A” także 2 etaty starszych inspektorów⁵⁰.

Wraz z podjęciem przygotowań do wprowadzenia w kraju stanu wojennego i do rozbicia niezależnych struktur NSZZ „Solidarność”⁵¹, aby wzmocnić jednostki MO i SB, wiosną 1981 r. w centrali MSW podjęto decyzję o zatrudnieniu w jednostkach wojewódzkich emerytowanych oficerów milicji i SB w celu wykorzystania ich doświadczenia zawodowego w pracy operacyjnej i śledczej⁵². Z dniem 1 kwietnia 1981 r. do pionu SB KW MO w Krośnie przydzielono łącznie 4 etaty cywilne – inspektorów, z tego po 1 etacie do Wydziału II i Wydziału Paszportów, oraz 2 takie stanowiska do Wydziału IV⁵³. Kolejnym krokiem była rozbudowa kontrwywiadu w jednostkach wojewódzkich MO, co nastąpiło miesiąc później – wówczas to Wydział II SB KW MO w Krośnie otrzymał dodatkowe 2 etaty (starszego inspektora i inspektora)⁵⁴. Nie zakończyło to zmian

⁴⁸ *Aparat bezpieczeństwa w Polsce 1975–1990...*, t. 3, s. 46.

⁴⁹ Kilka miesięcy wcześniej, tj. w pierwszej połowie 1980 r., w SB KW MO w Krośnie dokonano tylko zmiany nazw stanowisk, a mianowicie: 1 II 1980 r. w wydziałach II, III „A”, IV i Śledczym wprowadzono w miejsce młodszych inspektorów stanowisko inspektorów, a 15 V 1980 r. w Wydziale „W” starszego kontrolera zastąpił starszy referent techniki operacyjnej, natomiast kontrolera – referent techniki operacyjnej. Zob. AIPN Rz, 00374/7, Rozkazy organizacyjne KW MO i WUSW w Krośnie z lat 1980–1983, Pismo dyrektora Biura Organizacyjnego MSW w Warszawie do komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 31 I 1980 r., k. 10 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/03/80 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 6 II 1980 r., k. 11 (PDF); *ibidem*, Pismo dyrektora Biura Organizacyjnego MSW w Warszawie do komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 15 V 1980 r., k. 12 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/06/80 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 21 V 1980 r., k. 13 (PDF).

⁵⁰ *ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 072/Org. ministra spraw wewnętrznych, 22 XII 1980 r., k. 15 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/01/81 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 9 I 1981 r., k. 16 (PDF).

⁵¹ Szerzej o powstaniu i działalności NSZZ „Solidarność” w woj. krośnieńskim oraz o wprowadzeniu stanu wojennego zob. B. Kleszczyński, *NSZZ „Solidarność” Region Podkarpacie* [w:] *NSZZ „Solidarność” 1980–1989*, t. 5: *Polska środkowo-wschodnia*, red. Ł. Kamiński, G. Waligóra, Warszawa 2010, s. 803–844; D. Iwaneczko, *Opór społeczny a władza w Polsce południowo-wschodniej 1980–1989*, Warszawa 2005.

⁵² AIPN Rz, 00374/7, Pismo dyrektora Biura Organizacyjnego MSW w Warszawie do komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 31 III 1981 r., k. 17–18 (PDF).

⁵³ *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/06/81 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 7 IV 1981 r., k. 19–20 (PDF).

⁵⁴ *ibidem*, Pismo dyrektora Departamentu Kadr MSW w Warszawie do komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 28 IV 1981 r., k. 22 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/08/81 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 30 IV 1981 r., k. 23 (PDF).

i rozbudowy struktur SB w Krośnie, ponieważ także w maju 1981 r. na szczeblu centralnym podjęto decyzję o rozbudowie w jednostkach wojewódzkich wydziałów antykościelnych. W wyniku tego Wydział IV SB KW MO w Krośnie otrzymał dodatkowych 20 etatów, z których część miała być zorganizowana w 6 terenowych grupach operacyjnych⁵⁵. Zmiany te zostały wprowadzone na podstawie rozkazu organizacyjnego nr KS/09/81 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie płk. Mariana Olczaka z 7 maja 1981 r. z mocą obowiązywania od 1 maja 1981 r. Zgodnie z tym normatywem do Wydziału IV włączono 7 stanowisk (zastępcę naczelnika, 2 kierowników sekcji, 2 starszych inspektorów i 2 inspektorów), a oprócz tego utworzono 6 grup operacyjnych (GO) podległych Wydziałowi IV SB KW MO w Krośnie: w KM MO w Jaśle – 3 etaty (kierownik grupy, starszy inspektor, młodszy inspektor), KM MO w Sanoku – 2 etaty (starszy inspektor i inspektor), KMO w Brzozowie – 2 etaty (starszy inspektor i inspektor), KMO w Lesku – 3 etaty (kierownik grupy, starszy inspektor i inspektor), KMO w Ustrzykach Dolnych – 2 etaty (starszy inspektor i inspektor) oraz PMO w Komańczy – 1 etat (starszy inspektor)⁵⁶. W wyniku tych zmian Wydział IV SB KW MO w Krośnie wraz z podległymi GO liczył 37 etatów i był najliczniejszym wydziałem operacyjnym SB, drugim co do wielkości wydziałem komendy wojewódzkiej, po Wydziale Gospodarki Materiałowo-Technicznej (41 etatów), i zrównał się pod względem liczby stanowisk z Wydziałem Łączności (37 etatów)⁵⁷. Oba te wydziały należały jednak do pionu milicyjnego.

To nie był koniec zmian przeprowadzonych w maju 1981 r., ponieważ zgodnie z decyzją Departamentu Kadr MSW – komendant wojewódzki MO w Krośnie płk Olczak na podstawie rozkazu organizacyjnego nr KS/10/81 z 12 maja 1981 r. wprowadził z mocą obowiązywania od 1 grudnia 1980 r. nowe etaty dla KW MO w Krośnie i podległych jej jednostek, unieważnił tym samym obowiązujący dotychczas etat nr KS/W/01/75 KW MO w Krośnie i etaty podległych jednostek MO. W myśl tego normatywu KW MO w Krośnie otrzymała etat nr KS/W/02/81 liczący (wraz z Wydziałem Zdrowia i Spraw Socjalnych etat nr KS/W/03/81 – 6 milicjantów i 13 pracowników cywilnych oraz z etatem niejawnym nr KS/N/02/81 z Wydziału III „A”) łącznie 430,5 etatu, w tym 416 funkcjonariuszy MO

⁵⁵ *Ibidem*, Pismo dyrektora Departamentu Kadr MSW w Warszawie do komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 30 IV 1981 r., k. 24 (PDF).

⁵⁶ *Ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/09/81 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 7 V 1981 r., k. 25–26 (PDF).

⁵⁷ AIPN Rz, 00374/5, Etaty KW MO i WUSW w Krośnie z lat 1980–1990, Etat nr KS/W/02/81 KW MO i WUSW w Krośnie, [12 V 1981 r.], k. 5–6 (PDF).

i SB oraz 14,5 etatu dla pracowników cywilnych⁵⁸. Podległe KW MO w Krośnie jednostki miały być zorganizowane wg następujących etatów: KM MO w Jaśle (etat nr KS/M/04/81) – 61 milicjantów i pracownik cywilny, KM MO w Krośnie (etat nr KS/M/05/81) – 95 milicjantów, KM MO w Sanoku (etat nr KS/M/06/81) – 60 milicjantów i 2 pracowników cywilnych, KMO w Brzozowie (etat nr KS/K/06/81) – 32 milicjantów, KMO w Lesku (etat nr KS/K/07/81) – 26 milicjantów i pracownik cywilny, KMO w Ustrzykach Dolnych (etat nr KS/K/09/81) – 25 milicjantów, KMO w Solinie (etat nr KS/K/09/81) – 14 milicjantów, PMO podległe KW MO w Krośnie zorganizowane na obszarze województwa wg etatu nr KS/P/05/81 liczące łącznie 182 milicjantów, PK MO w Zagórzcu (etat nr KS/P/06/81) – 8 milicjantów, PK MO w Jaśle (etat nr KS/P/07/81) – 10 milicjantów, ZOMO w Krośnie (etat nr KS/Z/02/81) – 58 zomowców, OW MSW w Polańczyku (etat nr KS/OW/03/81) – milicjant i 7 pracowników cywilnych, OW MSW w Myczkowcach (etat nr KS/OW/04/81) – pracownik cywilny⁵⁹. W myśl tego rozkazu siły KW MO w Krośnie wraz z podległymi jej jednostkami liczyć miały łącznie 1014,5 stanowiska etatowego, w tym 777 milicyjnych, 153 esbeckich, 58 ZOMO, a pozostałe 26,5 etatu zajmowali pracownicy cywilni. Poniżej, w tabeli 2 przedstawiono strukturę i liczbę etatów SB KW MO w Krośnie obowiązującą od 1 grudnia 1980 r. wg przydzielonego etatu nr KS/W/02/81.

Tabela 2. Struktura SB KW MO w Krośnie wg etatu nr KS/W/02/81 (od 1 grudnia 1980 r.)

Struktura SB	Stanowiska	Liczba etatów
Kierownictwo	zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. SB, starszy inspektor przy zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. SB	2
Wydział Inspekcji	Zespół ds. SB – starszy inspektor, Zespół Samodzielnych Stanowisk – 2 starszych inspektorów ds. specjalnych i starszy inspektor ds. ochrony przemysłu	4
Inspektorat Analityczno- -Informacyjny Zastępcy Komendanta ds. SB	starszy inspektor	1

⁵⁸ AIPN Rz, 00374/7, Rozkaz organizacyjny nr KS/10/81 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 12 V 1981 r., k. 27–30 (PDF).

⁵⁹ *Ibidem*, k. 27–28 (PDF).

Struktura SB	Stanowiska	Liczba etatów
Wydział II	naczelnik, zastępca naczelnika, 3 kierowników sekcji, 7 starszych inspektorów, 4 inspektorów, młodszy inspektor i sekretarka-maszynistka	18
Wydział III	naczelnik, kierownik sekcji, 4 starszych inspektorów, 3 inspektorów, sekretarka-maszynistka	10
Wydział III „A”	naczelnik, zastępca naczelnika, 4 kierowników sekcji, 8 starszych inspektorów, 3 inspektorów, młodszy inspektor, sekretarka-maszynistka, maszynistka i etat niejawni	21
Wydział IV	naczelnik, zastępca naczelnika, 4 kierowników sekcji, 9 starszych inspektorów i 7 inspektorów, sekretarka-maszynistka i maszynistka oraz 6 podległych GO (2 kierowników, 6 starszych inspektorów, 4 inspektorów i młodszy inspektor)	37
Wydział Śledczy	naczelnik, 2 starszych inspektorów i 2 inspektorów	5
Samodzielna Sekcja „A”	kierownik, inspektor, starszy referent techniki operacyjnej, 2 referentów techniki operacyjnej i 2 telegrafistów	7
Wydział „B”	naczelnik, starszy inspektor, inspektor i młodszy inspektor	4
Wydział „C”	naczelnik, 2 inspektorów, 2 starszych referentów techniki operacyjnej i referent techniki operacyjnej	6
Wydział „T”	naczelnik, starszy inspektor, 2 inspektorów, młodszy inspektor, 4 starszych referentów techniki operacyjnej i 2 referentów techniki operacyjnej	11
Wydział „W”	naczelnik, 2 kierowników zmiany, 2 starszych referentów techniki operacyjnej, 5 referentów techniki operacyjnej	10
Wydział Paszportów	naczelnik, zastępca naczelnika, inspektor, młodszy inspektor, 2 referentów techniki operacyjnej, 2 referentów, sekretarka-maszynistka oraz 4 podległe referaty paszportów (4 inspektorów i 4 referentów)	17
łącznie		153

Źródło: Ustalenia własne na podstawie: AIPN Rz, 00374/7, Rozkazy organizacyjne KW MO i WUSW w Krośnie z lat 1980–1983, Rozkaz organizacyjny nr KS/08/81 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 30 IV 1981 r., k. 23 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/09/81 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 7 V 1981 r., k. 25–26 (PDF); AIPN Rz, 00374/5, Etaty KW MO i WUSW w Krośnie z lat 1980–1990, Etat nr KS/W/02/81 KW MO i WUSW w Krośnie, [12 V 1981 r.], k. 5–26 (PDF).

Kolejne zmiany w strukturze pionu SB krośnieńskiej Komendy Wojewódzkiej nastąpiły 1 czerwca 1981 r., kiedy to na szczeblu centralnym MSW podjęto decyzję o wzmocnieniu Wydziału „T” SB KW MO

w Krośnie o 4 kolejne etaty: inspektora, młodszego inspektora, starszego referenta techniki operacyjnej i referenta techniki operacyjnej⁶⁰. Natomiast ostatniej w omawianym roku modyfikacji dokonano tuż przed wprowadzeniem stanu wojennego, tj. 1 grudnia 1981 r., kiedy to na mocy zarządzenia organizacyjnego nr 0128/Org. ministra spraw wewnętrznych gen. dyw. Czesława Kiszczaka z 7 grudnia 1981 r. zmieniono nazwę Wydziału III „A” na Wydział V KW MO w Krośnie⁶¹. Początkowo zmiana nazwy wydziału nie pociągnęła za sobą zwiększenia liczby jego etatów. Nastąpiło to dopiero 1 lutego 1982 r., kiedy to gen. Kiszczak polecił wzmocnić ten wydział o dodatkowych 8 etatów – zastępcy naczelnika, kierownika sekcji, 4 starszych inspektorów i 2 inspektorów⁶². 2 lutego 1982 r. zdecydowano o wzmocnieniu GO Wydziału IV SB KW MO w Krośnie mających swoje siedziby w KM MO w Sanoku i KMO w Ustrzykach Dolnych i przydzielono im po 1 etacie kierownika grupy⁶³.

W następnych miesiącach 1982 r. wzmacniano nowymi etatami Wydział II i Wydział III SB KW MO w Krośnie⁶⁴. Poważne zmiany nastąpiły jednak dopiero w drugiej połowie roku, a mianowicie 1 sierpnia gen. dyw. Bogusław Stachura zdecydował o połączeniu wydziałów „B”, „C”, „T” i „W” w 23 KW MO na terenie kraju – w tym także i w krośnieńskiej komendzie – w jeden Wydział Zabezpieczenia Operacyjnego (zarządzenie organizacyjne nr 060/Org. I zastępcy ministra spraw wewnętrznych

⁶⁰ *Ibidem*, Pismo dyrektora Departamentu Kadr MSW w Warszawie do komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 28 V 1981 r., k. 31 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/11/81 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 2 VI 1981 r., k. 32 (PDF).

⁶¹ *Ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 0128/Org. ministra spraw wewnętrznych, 7 XII 1981 r., k. 33 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/16/81 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 16 XII 1981 r., k. 34 (PDF).

⁶² *Ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 08/Org. ministra spraw wewnętrznych, 8 II 1982 r., k. 35 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/02/82 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 24 II 1982 r., k. 36 (PDF).

⁶³ *Ibidem*, Pismo dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie do komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 5 III 1982 r., k. 37 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/03/82 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 12 III 1982 r., k. 38 (PDF).

⁶⁴ W tym okresie w strukturze SB KW MO w Krośnie dokonano następujących zmian: 1 VII 1982 r. – zwiększono liczbę etatów Wydziału II o 5 stanowisk (kierownika sekcji, 2 starszych inspektorów, inspektora i młodszego inspektora) oraz Wydziału III o 4 stanowiska (zastępcy naczelnika, kierownika sekcji i 2 starszych inspektorów). Zob. *ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 052/Org. I zastępcy ministra spraw wewnętrznych, 10 VII 1982 r., k. 39 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/07/82 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 27 VII 1982 r., k. 40 (PDF); *ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 053/Org. I zastępcy ministra spraw wewnętrznych, 10 VII 1982 r., k. 41 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/08/82 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 27 VII 1982 r., k. 42 (PDF).

z 2 lipca 1982 r.)⁶⁵. Na podstawie tego normatywu ze składu KW MO w Krośnie wyłączono wyżej wymienione wydziały w pełnym stanie etatowym, tj. łącznie 35 stanowisk, a w ich miejsce zorganizowano Wydział Zabezpieczenia Operacyjnego SB z taką samą liczbą etatów i o następującej strukturze: kierownictwo wydziału – 2 etaty (naczelnik, zastępca naczelnika), Sekcja „B” – 3 etaty (kierownik, starszy inspektor i inspektor), Sekcja „C” – 5 etatów (kierownik, 2 inspektorów i 2 młodszych inspektorów), Sekcja „T” – 15 etatów (kierownik, 2 starszych inspektorów, 2 inspektorów i 10 młodszych inspektorów), Sekcja „W” – 9 etatów (kierownik, 2 kierowników zmiany i 6 młodszych inspektorów) i sekretariat – 1 etat (sekretarka-maszynistka)⁶⁶. Dalsze zmiany – co prawda, nie tak poważne – nastąpiły w ostatnim kwartale 1982 r., kiedy to rozbudowano o kolejne etaty wydziały II, III, IV i V KW MO w Krośnie⁶⁷.

Kolejne ważne zmiany związane z rozbudową struktur terenowych SB na obszarze interesującego nas województwa nastąpiły wiosną 1983 r. Na podstawie zarządzenia organizacyjnego nr 088/Org. z 14 marca 1983 r. gen. Kiszczak zobowiązał komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie płk. Olczaka do zorganizowania od 1 kwietnia 1983 r. jednostek terenowych SB w KM MO w Jaśle (etat nr KS/Mr/07/82 – 16 stanowisk) i KM MO w Sanoku (etat nr KS/Mr/09/82 – 16 stanowisk) oraz w KMO w Brzozowie (etat nr KS/Kr/010/82 – 8 stanowisk), Lesku (etat nr KS/Kr/011/82 – 6 stanowisk) i Ustrzykach Dolnych (etat nr KS/Kr/012/82 – 6 stanowisk)⁶⁸. Na poczet nowo utworzonych jednostek przekazano z Wydziału II – 4 etaty, Wydziału III – 5 etatów, Wydziału IV – 6 etatów i GO tego wydziału w Jaśle,

⁶⁵ *Ibidem*, Pismo dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie do dyrektora Departamentu Techniki MSW i dyrektorów Biur „B”, „C” i „W” MSW w Warszawie, 23 VII 1982 r., k. 43–44 (PDF); *ibidem*, Zarządzenie organizacyjne nr 060/Org. I zastępcy ministra spraw wewnętrznych, 2 VII 1982 r., k. 45–46 (PDF).

⁶⁶ *Ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/09/82 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 30 VII 1982 r., k. 47–48 (PDF).

⁶⁷ W tym okresie w strukturze SB KW MO w Krośnie dokonano następujących zmian: 1 X 1982 r. – zwiększono liczbę etatów Wydziału II o stanowisko starszego inspektora, Wydziału III o 6 stanowisk (kierownika sekcji, 3 starszych inspektorów i 2 inspektorów), Wydziału IV o 5 stanowisk (3 inspektorów i 2 młodszych inspektorów) oraz Wydziału V o 3 młodszych inspektorów. Zob. *ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 0106/Org. I zastępcy ministra spraw wewnętrznych, 16 IX 1982 r., k. 52 (PDF); *ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 0107/Org. I zastępcy ministra spraw wewnętrznych, 16 IX 1982 r., k. 53 (PDF); *ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 0108/Org. I zastępcy ministra spraw wewnętrznych, 16 IX 1982 r., k. 54 (PDF); *ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 0109/Org. I zastępcy ministra spraw wewnętrznych, 16 IX 1982 r., k. 55 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/013/82 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 10 X 1982 r., k. 56 (PDF).

⁶⁸ *Ibidem*, Zarządzenie organizacyjne nr 088/Org. ministra spraw wewnętrznych, 14 III 1983 r., k. 57–59 (PDF).

Sanoku, Brzozowie, Lesku, Ustrzykach Dolnych i Komańczy, łącznie 15 etatów, Wydziału V – 11 etatów, Sekcji „T” Wydziału Zabezpieczenia Operacyjnego – 4 etaty oraz z podległych Wydziałowi Paszportów referatów w Brzozowie, Jaśle, Sanoku i Lesku łącznie 8 etatów⁶⁹. Miesiąc później wzmocniono kadrowo o etat starszego inspektora Sekcję „C” Wydziału Zabezpieczenia Operacyjnego SB KW MO w Krośnie⁷⁰.

Następne istotne zmiany przeprowadzono, realizując Ustawę z dnia 14 lipca 1983 r. o Urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów⁷¹. W myśl tej ustawy terenowymi ogniwami MSW na obszarze całego kraju były dotychczasowe KW MO, które zmieniły nazwę na wojewódzkie urzędy spraw wewnętrznych (WUSW), natomiast komendy miejskie, dzielnicowe i komisariaty MO przemianowano w większości na rejonowe urzędy spraw wewnętrznych (RUSW), miejskie urzędy spraw wewnętrznych (MUSW) i dzielnicowe urzędy spraw wewnętrznych (DUSW). W nowej strukturze MSW w zależności od potrzeb operacyjnych pozostały także komisariaty oraz posterunki MO⁷². Powyższe modyfikacje wprowadzono od 1 sierpnia 1983 r., kiedy to dokonano zmiany nazwy „KW MO” na „WUSW” w Krośnie. Na obszarze woj. krośnieńskiego powołano 6 RUSW: w Krośnie podlegało mu 8 PMO⁷³, Jaśle – 9⁷⁴, Sanoku – 6⁷⁵, Brzozowie – 5⁷⁶, Lesku – 3⁷⁷ i Ustrzykach Dolnych – 3⁷⁸. W 5 ostatnich rejonowych urzędach działały utworzone cztery miesiące wcześniej komórki SB (w RUSW w Krośnie takowej nie było). Poniżej, w tabeli 3 przedstawiono strukturę i liczbę etatów SB RUSW w Jaśle, Sanoku, Brzozowie, Lesku i Ustrzykach Dolnych

⁶⁹ *Ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/04/83 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 21 III 1983 r., k. 60–61 (PDF).

⁷⁰ *Ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 0120/Org. ministra spraw wewnętrznych, 29 IV 1983 r., k. 62 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/08/83 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 13 V 1983 r., k. 63 (PDF).

⁷¹ DzU 1983, nr 38, poz. 172.

⁷² *Ibidem*.

⁷³ RUSW w Krośnie podlegały PMO w Chorkówce, Dukli, Iwonczu-Zdroju, Jedliczu, Korczynie, Miejscu Piastowym, Rymanowie i Wojaszówce z siedzibą w Bratkówce (AIPN Rz, 00374/7, Rozkaz organizacyjny nr KS/011/83 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 5 VIII 1983 r., k. 66 [PDF]).

⁷⁴ RUSW w Jaśle podlegały PMO w Bieczu, Dębowcu, Kołaczycach, Krempnej, Lipnikach, Nowym Żmigrodzie, Skołyszynie, Tarnowcu i kolejowy w Jaśle (*ibidem*, k. 65 [PDF]).

⁷⁵ RUSW w Sanoku podlegały PMO w Bukowsku, Komańczy, Tyrawie Wołoskiej, Zagórz, Zarszynie i kolejowy w Zagórz. *Ibidem*, k. 67 (PDF).

⁷⁶ RUSW w Brzozowie podlegały PMO w Domaradzu, Dydni, Haczowie, Jasienicy Rosielnej i Nozdrzu. *Ibidem*, k. 67–68 (PDF).

⁷⁷ RUSW w Lesku podlegały PMO w Baliogrodzie, Cisnej i Solinie. *Ibidem*, k. 68 (PDF).

⁷⁸ RUSW w Ustrzykach Dolnych podlegały PMO w Czarnej, Lutowiskach i Olszanicy. *Ibidem*, k. 69 (PDF).

obowiązującą od 1 sierpnia 1983 r. Odpowiednikami w RUSW wydziałów operacyjnych WUSW w Krośnie były grupy i referaty operacyjne.

Tabela 3. Jednostki SB RUSW podległe WUSW w Krośnie (od 1 sierpnia 1983 r.)

Jednostki SB	Struktura	Liczba etatów
RUSW w Jaśle	kierownictwo, Grupa II, Grupa III, Referat IV, Grupa V, Grupa „T” i Grupa Paszportów	16
RUSW w Sanoku	kierownictwo, Grupa II, Grupa III, Referat IV, Grupa V, Grupa „T” i Grupa Paszportów	16
RUSW w Brzozowie	kierownictwo, grupy III, IV, V i Grupa Paszportów	8
RUSW w Lesku	kierownictwo, grupy III, IV, V i Grupa Paszportów	6
RUSW w Ustrzykach Dolnych	kierownictwo, grupy III, IV, V i Grupa Paszportów	6
łącznie		52

Źródło: Ustalenia własne na podstawie: AIPN Rz, 00374/7, Rozkazy organizacyjne KW MO i WUSW w Krośnie z lat 1980–1983, Rozkaz organizacyjny nr KS/011/83 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 5 VIII 1983 r., k. 65–70 (PDF); AIPN Rz, 00374/5, Etaty KW MO i WUSW w Krośnie z lat 1980–1990, Etat nr KS/Mr/07/82 SB RUSW w Jaśle, [21 III 1983 r.], k. 64–69 (PDF); *ibidem*, Etat nr KS/Mr/09/82 SB RUSW w Sanoku, [21 III 1983 r.], k. 80–84 (PDF); *ibidem*, Etat nr KS/Kr/010/82 SB RUSW w Brzozowie, [21 III 1983 r.], k. 88–91 (PDF); *ibidem*, Etat nr KS/Kr/011/82 SB RUSW w Lesku, [21 III 1983 r.], k. 94–97 (PDF); *ibidem*, Etat nr KS/Kr/012/82 SB RUSW w Ustrzykach Dolnych, [21 III 1983 r.], k. 100–103 (PDF).

Do końca 1983 r. o kolejne stanowiska etatowe rozbudowano Wydział III i Wydział V w SB WUSW w Krośnie⁷⁹. Natomiast od początku 1984 r. dokonywano zmian organizacyjnych i etatowych w wydziałach II, III, IV, V, Wydziale Paszportów i Wydziale Zabezpieczenia Operacyjnego SB WUSW w Krośnie oraz w podległych RUSW w Jaśle, Sanoku, Brzozowie i Lesku⁸⁰. Ważniejsza zmiana w strukturze krośnieńskiego WUSW nastą-

⁷⁹ W tym okresie w strukturze SB WUSW w Krośnie dokonano następujących zmian: 1 VIII 1983 r. – przekazano etat niejawni nr KS/N/02/81 będący na stanie Wydziału III „A” SB KW MO w Krośnie do Wydziału V SB WUSW w Krośnie; 15 IX 1983 r. – zwiększono liczbę etatów o 5 stanowisk: 3 starszych inspektorów, inspektora i młodszego inspektora. Zob. *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/012/83 komendanta wojewódzkiego MO w Krośnie, 5 VIII 1983 r., k. 71 (PDF); *ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 0166/Org. ministra spraw wewnętrznych, 12 IX 1983 r., k. 72 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/013/83 szefa WUSW w Krośnie, 29 X 1983 r., k. 73 (PDF).

⁸⁰ W tym okresie dokonano następujących zmian: 1 I 1984 r. – wyłączono 3 stanowiska (2 starszych inspektorów i inspektora) z Wydziału II SB WUSW w Krośnie oraz po 1 etacie inspektora z 3 grup paszportów SB RUSW w Jaśle, Sanoku i Brzozowie, rozbudowano natomiast Wydział V SB WUSW w Krośnie o 3 stanowiska (2 starszych inspektorów i inspektora), dwie grupy II SB RUSW w Jaśle i Sanoku o etat starszego inspektora oraz zorganizowano Grupę II SB w brzozowskim RUSW ze

piła dopiero 15 grudnia 1984 r., kiedy to utworzono Inspektorat Ochrony Funkcjonariuszy⁸¹ z dwoma stanowiskami: kierownika i starszego inspektora, zajmujący się inwigilacją i rozpracowywaniem esbeków dopuszczających się poważnych naruszeń ówczesnego prawa⁸².

stanowiskiem starszego inspektora; 1 III 1984 r. – wyłączono z Wydziału III SB WUSW w Krośnie 5 stanowisk etatowych (3 starszych inspektorów, inspektora i młodszego inspektora), które to etaty zasilili grupy III SB RUSW w Jaśle (2 etaty: starszy inspektor i inspektor), Sanoku (2 etaty: starszy inspektor i inspektor) i Lesku (etat inspektora); 1 V 1984 r. – wyłączono z Wydziału IV SB WUSW w Krośnie etat młodszego inspektora i z Grupy IV SB RUSW w Brzozowie stanowisko starszego inspektora, natomiast rozbudowano strukturę RUSW w Sanoku i Ustrzykach Dolnych o sekretariat SB z etatem sekretarki-maszynistki; 1 VII 1984 r. rozbudowano Wydział Paszportów SB WUSW w Krośnie o 2 stanowiska: młodszego inspektora i starszego referenta techniki operacyjnej, oraz zmieniono nazwy stanowisk i grupy zaszerogowań w grupach paszportów SB RUSW w Jaśle, Sanoku i Brzozowie, gdzie referentów zastąpiono inspektorami; 15 XI 1984 r. – wyłączono z Wydziału II SB WUSW w Krośnie stanowisko inspektora, które to przydzielono do utworzonej Grupy II SB RUSW w Lesku; 1 XII 1984 r. – zmieniono w Sekcji „W” Wydziału Zabezpieczenia Operacyjnego SB WUSW w Krośnie nazwę stanowiska i podwyższono grupę zaszerogowania, zastępując etat młodszego inspektora etatem inspektora. Zob. AIPN Rz, 00374/8, Rozkazy organizacyjne WUSW w Krośnie z lat 1983–1987, Pismo zastępcy dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie do szefa WUSW w Krośnie, 10 I 1984 r., k. 7–8 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/02/84 szefa WUSW w Krośnie, 17 I 1984 r., k. 9–10 (PDF); *ibidem*, Pismo dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie do szefa WUSW w Krośnie, 18 II 1984 r., k. 11–12 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/03/84 szefa WUSW w Krośnie, 23 II 1984 r., k. 13–14 (PDF); *ibidem*, Pismo dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie do szefa WUSW w Krośnie, 17 IV 1984 r., k. 15–16 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/05/84 szefa WUSW w Krośnie, 25 VI 1984 r., k. 17–18 (PDF); *ibidem*, Zarządzenie organizacyjne nr 070/Org. ministra spraw wewnętrznych, 28 VI 1984 r., k. 19–20 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/07/84 szefa WUSW w Krośnie, 21 VII 1984 r., k. 21–22 (PDF); *ibidem*, Pismo dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie do szefa WUSW w Krośnie, 8 XI 1984 r., k. 23 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr OP/09/84 szefa WUSW w Krośnie, 14 XI 1984 r., k. 24 (PDF); *ibidem*, Pismo dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie do szefa WUSW w Krośnie, 18 XII 1984 r., k. 25 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/015/84 szefa WUSW w Krośnie, 29 XII 1984 r., k. 26 (PDF).

⁸¹ Szerzej o powstaniu, strukturze i działalności Zarządu Ochrony Funkcjonariuszy MSW w Warszawie i podległych mu inspektoratów ochrony funkcjonariuszy WUSW zob. D. Wicenty, *Kiszczałowska „policja w policji”. O Zarządzie Ochrony Funkcjonariuszy (1985–1990)*, „Dzieje Najnowsze” 2016, R. 48, nr 1, s. 135–164; I. Kuna, *Inspektoraty ochrony funkcjonariuszy wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych północno-wschodniej Polski (1984–1990). Struktury, kadry, działalność*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2019, nr 1 (17), s. 61–91; T. Pączek, *Aparat kontroli wewnętrznej zwalczający przestępczość w Milicji Obywatelskiej (1945–1990)*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2018, nr 1 (16), s. 236–242.

⁸² AIPN Rz, 00374/8, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 0130/Org. ministra spraw wewnętrznych, 27 XII 1984 r., k. 27 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/001/85 szefa WUSW w Krośnie, 8 I 1985 r., k. 28 (PDF).

Istotne zmiany w WUSW w Krośnie i podległych mu RUSW nastąpiły wraz z początkiem następnego roku. 1 stycznia 1985 r. Zarządzeniem organizacyjnym nr 022/Org. Ministra Spraw Wewnętrznych gen. Kiszczaka w krośnieńskim WUSW utworzono Samodzielną Sekcję VI SB (ochrona gospodarki żywnościowej, leśnictwa, przemysłu drzewnego i środowiska) liczącą 9 etatów (kierownik, 5 starszych inspektorów, 2 inspektorów i sekretarka-maszynistka)⁸³. Etaty na potrzeby nowo utworzonej sekcji wyłączono z Wydziału IV (8 stanowisk) i Wydziału V (1 stanowisko)⁸⁴. Dziesięć miesięcy później, 19 listopada 1985 r., sekcję tę przekształcono w Wydział VI SB WUSW w Krośnie⁸⁵. Utworzenie sekcji, a później wydziału na szczeblu WUSW w Krośnie pociągnęło za sobą konieczność zorganizowania grup VI SB w podległych RUSW w Jaśle, Sanoku, Brzozowie, Ustrzykach Dolnych (liczące po 3 etaty: 2 starszych inspektorów i inspektora) i Lesku (2 etaty: starszego inspektora i inspektora)⁸⁶. W tym samym czasie likwidacji uległy referaty IV SB w RUSW w Jaśle i Sanoku liczące po 5 stanowisk, które zastąpiono mniej licznymi grupami IV SB (po 3 etaty)⁸⁷.

W czwartym kwartale 1985 r. doszło również do zorganizowania jednostki SB w krośnieńskim RUSW, co nastąpiło 1 października 1985 r. na podstawie zarządzenia organizacyjnego nr 0143/Org. ministra spraw wewnętrznych gen. Kiszczaka z 2 października 1985 r.⁸⁸ Nowej jednostce przydzielono etat nr KS/Mr/08/82 i była ona liczebnie najsilniejsza pod względem stanowisk w porównaniu z pozostałymi pięcioma SB RUSW⁸⁹. Poniżej, w tabeli 4 przedstawiono strukturę i liczbę etatów SB RUSW w Krośnie obowiązującą od 1 października 1985 r.

⁸³ *Ibidem*, Zarządzenie organizacyjne nr 022/Org. ministra spraw wewnętrznych, 23 I 1985 r., k. 29–31 (PDF).

⁸⁴ *Ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/02/85 szefa WUSW w Krośnie, 30 I 1985 r., k. 32 (PDF).

⁸⁵ *Ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/022/85 szefa WUSW w Krośnie, 2 XII 1985 r., k. 57 (PDF).

⁸⁶ *Ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/02/85 szefa WUSW w Krośnie, 30 I 1985 r., k. 32–34 (PDF).

⁸⁷ *Ibidem*, k. 32–33 (PDF).

⁸⁸ *Ibidem*, Zarządzenie organizacyjne nr 0143/Org. ministra spraw wewnętrznych, 2 X 1985 r., k. 38 (PDF).

⁸⁹ *Ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/020/85 szefa WUSW w Krośnie, 7 X 1985 r., k. 52 (PDF).

Tabela 4. SB RUSW w Krośnie wg etatu nr KS/Mr/08/82 (od 1 października 1985 r.)

Jednostka SB	Struktura	Liczba etatów
RUSW w Krośnie	kierownictwo, grupy II, III, IV, V, VI i sekretariat	19

Źródło: Ustalenia własne na podstawie: AIPN Rz, 00374/8, Rozkazy organizacyjne WUSW w Krośnie z lat 1983–1987, Rozkaz organizacyjny nr KS/020/85 szefa WUSW w Krośnie, 7 X 1985 r., k. 43 (PDF); AIPN Rz, 00374/5, Etaty KW MO i WUSW w Krośnie z lat 1980–1990, Etat nr KS/Mr/08/82 SB RUSW w Krośnie, [1 X 1985 r.], k. 72–77 (PDF).

Kadrę SB RUSW w Krośnie tworzyli pracownicy z Wydziału II (3 etaty), Wydziału III (3 etaty), Wydziału IV (3 etaty), Wydziału V (8 etatów) i z Grupy VI SB RUSW w Brzozowie (1 etat). Na podstawie tego samego normatywu także od 1 października 1985 r. włączono do struktur SB RUSW w Jaśle, Brzozowie i Lesku sekretariaty ze stanowiskiem sekretarki-maszynistki oraz wzmocniono grupy V SB RUSW w Jaśle, Sanoku i Ustrzykach Dolnych (o 1 etat starszego inspektora)⁹⁰. Ostatnią modyfikacją w omawianym roku była zmiana nazw stanowisk w Samodzielnej Sekcji „A” SB WUSW w Krośnie, gdzie 1 grudnia 1985 r. 2 stanowiska telegrafistów zastąpiono stanowiskami referentów techniki operacyjnej, co wiązało się z podwyższeniem stopnia milicyjnego i grupy zaszeregowania dla zatrudnionych na tych stanowiskach esbeków⁹¹.

W latach 1986–1988 w strukturze WUSW w Krośnie i podległych mu RUSW dokonywano tylko niewielkich modyfikacji, najczęściej związanych ze zmianą nazw stanowisk, stopni milicyjnych lub grup zaszeregowania dla zatrudnionych w tych jednostkach oficerów lub podoficerów SB⁹².

⁹⁰ *Ibidem*, Zarządzenie organizacyjne nr 0143/Org. ministra spraw wewnętrznych, 2 X 1985 r., k. 38–40 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/020/85 szefa WUSW w Krośnie, 7 X 1985 r., k. 52–54 (PDF).

⁹¹ *Ibidem*, Pismo dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie do szefa WUSW w Krośnie, 13 XI 1985 r., k. 55 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/021/85 szefa WUSW w Krośnie, 21 XI 1985 r., k. 56 (PDF).

⁹² W tym okresie dokonano następujących zmian: 1 I 1986 r. – podwyższono stopnie milicyjne referentom i starszym referentom techniki operacyjnej Samodzielnej Sekcji „A” SB WUSW w Krośnie, młodszym inspektorom sekcji „C”, „T” i „W” Wydziału Zabezpieczenia Operacyjnego SB WUSW w Krośnie i starszym referentom techniki operacyjnej Grupy „T” SB RUSW w Jaśle i Sanoku oraz młodszym inspektorom, starszym referentom i referentom techniki operacyjnej Wydziału Paszportów SB WUSW w Krośnie; 1 V 1986 r. – zmieniono w Wydziale Śledczym SB WUSW w Krośnie stanowisko inspektora na starszego inspektora oraz podwyższono grupę zaszeregowania; 1 VI 1986 r. – wyłączono w Wydziale Paszportów SB WUSW w Krośnie stanowisko starszego referenta techniki operacyjnej, a w zamian za nie wprowadzono 4 stanowiska, mianowicie inspektora i 3 starszych referentów; 1 IV 1987 r. – wzmocniono Grupę III SB RUSW w Ustrzykach Dolnych o 1 etat inspektora z zadaniem operacyjnej ochrony obiektu Arłamów; 1 VII 1987 r. – wyłączono z Wydziału II i Wydziału Paszportów

Poważne zmiany nastąpiły po tzw. wyborach kontraktowych do Sejmu i Senatu PRL w czerwcu 1989 r.⁹³ oraz powołaniu we wrześniu tego roku rządu Tadeusza Mazowieckiego⁹⁴. W związku z tym, że MSW pozostało w rękach przedstawicieli nomenklatury PZPR, przystąpiono do restrukturyzacji SB na szczeblu centralnym, wojewódzkim i rejonowym w celu dostosowania jej do zmieniającej się sytuacji politycznej w kraju⁹⁵. Z dniem

SB WUSW w Krośnie po 1 etacie cywilnym inspektora, natomiast z Wydziału IV SB WUSW w Krośnie 2 etaty cywilne inspektorów. Zob. *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/03/86 szefa WUSW w Krośnie, 11 III 1986 r., k. 58–59 (PDF); *ibidem*, Pismo dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie do szefa WUSW w Krośnie, 17 IV 1986 r., k. 63 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/011/86 szefa WUSW w Krośnie, 23 IV 1986 r., k. 64 (PDF); *ibidem*, Pismo dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie do szefa WUSW w Krośnie, 30 V 1986 r., k. 65 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/012/86 szefa WUSW w Krośnie, 5 VI 1986 r., k. 66 (PDF); *ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 012/Org. ministra spraw wewnętrznych, 27 III 1987 r., k. 67 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/015/87 szefa WUSW w Krośnie, 3 IV 1987 r., k. 68 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/023/87 szefa WUSW w Krośnie, 27 VII 1987 r., k. 69 (PDF).

⁹³ Szerzej o wyborach z czerwca 1989 r. w woj. krośnieńskim zob. B. Kleszczyński, *Wybory do Sejmu kontraktowego i Senatu w województwie krośnieńskim [w:] Wybory parlamentarne w 1989 r. w Polsce południowo-wschodniej*, red. M. Gliwa, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2011, s. 49–80; P. Fornal, *Wybory czerwcowe 1989 r. w Brzozowie i rejonie brzozowskim w raportach Służby Bezpieczeństwa*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2014, nr 1 (12), s. 271–299. Zob. również *Wybory '89 w Polsce południowo-wschodniej w dokumentach SB*, wstęp i oprac. J. Borowiec, D. Iwaneczko, Warszawa–Rzeszów 2009.

⁹⁴ Szerzej o przemianach politycznych 1989 r. zob. A. Dudek, *Reglamentowana rewolucja. Rozkład dyktatury komunistycznej w Polsce 1988–1990*, Kraków 2004.

⁹⁵ Już w przerwie pomiędzy pierwszą i drugą turą wyborów, tj. między 4 i 18 VI 1989 r., decyzją kierownictwa MSW wprowadzono w strukturze SB WUSW w Krośnie i w podległych RUSW pewne zmiany: 16 VI 1989 r. wyłączono ze składu Wydziału Zabezpieczenia Operacyjnego SB całą Sekcję „W”, liczącą 9 etatów, natomiast rozbudowano Wydział II SB WUSW w Krośnie o tzw. Grupę ds. Obrotu w Komunikacji liczącą 3 stanowiska: starszego inspektora, inspektora i młodszego inspektora. Do tego cały sprzęt, środki techniczne, finansowe oraz pomieszczenia zajmowane przez tę sekcję także miały być przekazane do Wydziału II SB WUSW w Krośnie. Oprócz tego wzmocniono Grupę II SB RUSW w Ustrzykach Dolnych i Grupę III SB RUSW w Krośnie – po 1 etacie starszego inspektora. Następne zmiany dotyczyły zmiany stopnia milicyjnego „mjr” na „ppłk” i grupy zaszeregowania dla zastępcy szefa RUSW ds. SB w Sanoku (8 IX 1989 r.). 1 XI 1989 r. podwyższono grupę uposażenia dla trzech oficerów SB zatrudnionych w Grupie ds. Obrotu w Komunikacji Wydziału II i Sekcji „T” Wydziału Zabezpieczenia Operacyjnego SB WUSW w Krośnie. Zob. AIPN Rz, 00374/9, Rozkazy organizacyjne WUSW w Krośnie z lat 1989–1990, Pismo dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie do szefa WUSW w Krośnie, 9 VI 1989 r., k. 6 (PDF); *ibidem*, Wyciąg z zarządzenia organizacyjnego nr 0116/Org. ministra spraw wewnętrznych, 30 V 1989 r., k. 7 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/013/89 szefa WUSW w Krośnie, 23 VI 1989 r., k. 9 (PDF); *ibidem*, Zarządzenie organizacyjne nr 0188/Org. dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie, 11 VII 1989 r., k. 13–14 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/023/89 szefa WUSW w Krośnie, 12 X 1989 r., k. 16 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/028/89 szefa WUSW w Krośnie, 14 XI 1989 r., k. 17 (PDF); *ibidem*, Zarządzenie organizacyj-

1 listopada 1989 r. na podstawie zarządzenia organizacyjnego nr 0448/Org. dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie płk Janiny Orłowskiej z 10 listopada 1989 r. ze struktur SB WUSW w Krośnie wyłączono w pełnym składzie etatowym Wydział III (12 stanowisk), Wydział IV (12 stanowisk), Wydział V (14 stanowisk), Wydział VI (9 stanowisk), z Zespołu Stanowisk Samodzielnych Wydziału Inspekcji wyłączono stanowisko starszego inspektora ds. ochrony przemysłu, a z Inspektoratu Analityczno-Informacyjnego Zastępcy Szefa WUSW ds. SB także stanowisko starszego inspektora⁹⁶. Zgodnie z tym samym normatywem w miejsce zlikwidowanych wydziałów i samodzielnych stanowisk utworzono Wydział Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa SB (14 etatów)⁹⁷, Wydział Ochrony Gospodarki SB (20 etatów)⁹⁸, Wydział Studiów i Analiz⁹⁹ SB (13 etatów)¹⁰⁰ WUSW w Krośnie¹⁰¹. Oprócz tego z dniem 1 listopa-

ne nr 0432/Org. dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie, 2 XI 1989 r., k. 18 (PDF).

⁹⁶ *Ibidem*, Zarządzenie organizacyjne nr 0448/Org. dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie, 10 XI 1989 r., k. 19 (PDF).

⁹⁷ W skład Wydziału Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa SB WUSW w Krośnie wchodził: naczelnik, zastępca naczelnika, 7 starszych inspektorów, 4 inspektorów i sekretarka-maszynistka (*ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/029/89 szefa WUSW w Krośnie, 21 XI 1989 r., k. 24 [PDF]).

⁹⁸ W skład Wydziału Ochrony Gospodarki SB WUSW w Krośnie wchodził: naczelnik, zastępca naczelnika, kierownik sekcji, 11 starszych inspektorów, 5 inspektorów i sekretarka-maszynistka. *Ibidem*.

⁹⁹ Wydział Studiów i Analiz WUSW w Krośnie zajmował się „operacyjną ochroną masowych ruchów społeczno-zawodowych oraz ujawnianiem, rozpoznawaniem i zwalczaniem środkami prawnymi najpoważniejszych zagrożeń dla interesów państwa mogących wynikać z: 1. Naruszenia praw i wolności obywatela, nietolerancji lub dyskryminacji z powodów wyznaniowych czy przekonań światopoglądowych; 2. Działalności grup skupionych w masowych ruchach społeczno-zawodowych, wymierzonej w statutową działalność tych ruchów lub mogących destabilizować sytuację społeczno-polityczną; 3. Prowadzeniem prac analityczno-studyjnych dotyczących problematyki pozostającej w sferze zainteresowań SB, opracowywaniem informacji okresowych i problemowych dla potrzeb kierownictwa WUSW oraz Departamentu Studiów i Analiz MSW” (AIPN Rz, 01/373, Struktura organizacyjna i zakres działania Wydziału Studiów i Analiz SB WUSW w Krośnie oraz inne rozporządzenia z lat [1971] 1989–1990, Struktura organizacyjna i zakres działania Wydziału Studiów i Analiz SB WUSW w Krośnie. Zakres obowiązków funkcjonariuszy wg stanowisk etatowych, [grudzień 1989 r.], k. 231–232 [PDF]).

¹⁰⁰ W skład Wydziału Studiów i Analiz SB WUSW w Krośnie wchodził: naczelnik, zastępca naczelnika, 7 starszych inspektorów, 3 inspektorów i sekretarka-maszynistka (AIPN Rz, 00374/9, Rozkaz organizacyjny nr KS/029/89 szefa WUSW w Krośnie, 21 XI 1989 r., k. 25 [PDF]).

¹⁰¹ *Ibidem*, Zarządzenie organizacyjne nr 0448/Org. dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie, 10 XI 1989 r., k. 19–20 (PDF); *ibidem*, Zarządzenie organizacyjne nr 0535/Org. dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie, 28 XI 1989 r., k. 23 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/029/89 szefa WUSW w Krośnie, 21 XI 1989 r., k. 24–25 (PDF).

da 1989 r. dokonano reorganizacji 6 RUSW podległych krośnieńskiemu WUSW – w Krośnie, Jaśle, Sanoku, Brzozowie, Lesku i Ustrzykach Dolnych¹⁰². Ze składu tych jednostek wyłączono grupy III, IV, V i VI, a w ich miejsce zorganizowano sekcje SB (9 etatów)¹⁰³ w Krośnie, Jaśle i Sanoku oraz grupy SB (4 etaty)¹⁰⁴ w Brzozowie, Lesku i Ustrzykach Dolnych¹⁰⁵.

W następnym miesiącu dokonano kolejnych zmian. 5 grudnia 1989 r. w kierownictwie WUSW w Krośnie zmodyfikowano nazwę stanowiska, a mianowicie zamiast „zastępcy szefa WUSW ds. SB” był „zastępca szefa WUSW (ds. SB)”¹⁰⁶. Podobny zabieg przeprowadzono w RUSW w Krośnie, Jaśle, Sanoku, Brzozowie, Lesku i Ustrzykach Dolnych – w miejsce „zastępców szefów RUSW ds. SB” powołano „zastępców szefów RUSW (ds. SB)”¹⁰⁷. Miało to na celu ukrycie tych stanowisk w nomenklaturze milicyjnej. 16 grudnia 1989 r. wyłączono ze struktury WUSW w Krośnie Wydział Zabezpieczenia Operacyjnego SB (27 etatów) i w jego miejsce zorganizowano liczący 9 stanowisk Wydział „C”¹⁰⁸ SB WUSW

¹⁰² *Ibidem*, Zarządzenie organizacyjne nr 0448/Org. dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie, 10 XI 1989 r., k. 20–22 (PDF).

¹⁰³ W skład sekcji SB wchodziło 6 starszych inspektorów i 3 inspektorów (*ibidem*, k. 20–21 [PDF]).

¹⁰⁴ W skład grupy SB wchodziło 3 starszych inspektorów i inspektor (*ibidem*, k. 21–22 [PDF]).

¹⁰⁵ *Ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/030/89 szefa WUSW w Krośnie, 22 XI 1989 r., k. 26 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/031/89 szefa WUSW w Krośnie, 22 XI 1989 r., k. 27 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/032/89 szefa WUSW w Krośnie, 22 XI 1989 r., k. 28 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/033/89 szefa WUSW w Krośnie, 22 XI 1989 r., k. 29; *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/034/89 szefa WUSW w Krośnie, 22 XI 1989 r., k. 30 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/035/89 szefa WUSW w Krośnie, 22 XI 1989 r., k. 31 (PDF).

¹⁰⁶ *Ibidem*, Zarządzenie organizacyjne nr 039/Org. dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie, 10 I 1990 r., k. 44 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/05/90 szefa WUSW w Krośnie, 19 I 1990 r., k. 47 (PDF).

¹⁰⁷ *Ibidem*, Zarządzenie organizacyjne nr 039/Org. dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie, 10 I 1990 r., k. 44–46 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/06/90 szefa WUSW w Krośnie, 19 I 1990 r., k. 48 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/07/90 szefa WUSW w Krośnie, 19 I 1990 r., k. 49 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/08/90 szefa WUSW w Krośnie, 19 I 1990 r., k. 50 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/09/90 szefa WUSW w Krośnie, 19 I 1990 r., k. 51 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/010/90 szefa WUSW w Krośnie, 19 I 1990 r., k. 52 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/011/90 szefa WUSW w Krośnie, 19 I 1990 r., k. 53 (PDF).

¹⁰⁸ W skład utworzonego wówczas Wydziału „C” SB WUSW w Krośnie wchodził: naczelnik, starszy inspektor informatyk, starszy inspektor elektronik, inspektor, młodszy inspektor, starszy referent techniki operacyjnej, starszy technik operator, referent techniki operacyjnej, sekretarka-maszynistka (AIPN Rz, 00374/9, Rozkaz organizacyjny nr KS/044/89 szefa WUSW w Krośnie, 28 XI 1989 r., k. 35 [PDF]).

w Krośnie¹⁰⁹. Natomiast 31 grudnia 1989 r. z kierownictwa WUSW w Krośnie wyłączono stanowisko starszego inspektora przy zastępcy szefa WUSW ds. SB i zorganizowano Inspektorat I SB (wywiad), złożony z trzech etatów: kierownika, starszego inspektora przy zastępcy szefa WUSW ds. SB i starszego inspektora¹¹⁰. Zgodnie z tym samym normatywem z Grupy II SB RUSW w Krośnie i Sanoku wyłączono po 1 stanowisku – starszych inspektorów¹¹¹.

Z dniem 1 lutego 1990 r. zlikwidowano komórki SB RUSW w Krośnie (13 etatów), Jaśle (15 etatów), Sanoku (14), Brzozowie (8), Lesku (8) i Ustrzykach Dolnych (8). Zatrudnieni w nich esbecy tymczasowo zasiliли sekcje prewencji i porządku publicznego, wydziały kryminalne, sekcje dochodzeniowe i grupy paszportów działające w RUSW w Jaśle i Sanoku, Sekcję Prewencji i Porządku Publicznego, Wydział Kryminalny i Sekcję Dochodzeniową w Krośnie, sekcje prewencji i porządku publicznego, sekcje operacyjno-dochodzeniowe i grupy paszportów w Brzozowie i Lesku oraz Sekcję Prewencji i Porządku Publicznego, Sekcję Kryminalną, Sekcję Dochodzeniową i Grupę Paszportów w Ustrzykach Dolnych¹¹². Na szczeblu WUSW w Krośnie struktury SB utrzymano z niewielkimi modyfikacjami etatów¹¹³.

Ostatnie zmiany kończące oficjalną działalność SB zarówno w Krośnie, jak i na terenie całego kraju nastąpiły wraz z uchwaleniem 6 kwietnia

¹⁰⁹ *Ibidem*, Zarządzenie organizacyjne nr 0641/Org. dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie, 15 XII 1989 r., k. 33 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/044/89 szefa WUSW w Krośnie, 28 XI 1989 r., k. 35 (PDF).

¹¹⁰ *Ibidem*, Zarządzenie organizacyjne nr 0688/Org. dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego MSW w Warszawie, 30 XII 1989 r., k. 36 (PDF).

¹¹¹ *Ibidem*, k. 36 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/01/90 szefa WUSW w Krośnie, 10 I 1990 r., k. 37 (PDF).

¹¹² *Ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/019/90 szefa WUSW w Krośnie, 20 II 1990 r., k. 62–63 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/020/90 szefa WUSW w Krośnie, 20 II 1990 r., k. 64–65 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/021/90 szefa WUSW w Krośnie, 20 II 1990 r., k. 66–67 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/022/90 szefa WUSW w Krośnie, 20 II 1990 r., k. 68–69 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/023/90 szefa WUSW w Krośnie, 20 II 1990 r., k. 70–71 (PDF); *ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/024/90 szefa WUSW w Krośnie, 20 II 1990 r., k. 72–73 (PDF).

¹¹³ 1 II 1990 r. dokonano następujących zmian w strukturze WUSW w Krośnie: Wydział Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa zmniejszono o jeden etat – starszego inspektora, Wydział Ochrony Gospodarki zmniejszono o 4 etaty (2 starszych inspektorów i 2 inspektorów), podobnie Wydział Studiów i Analiz także o 4 etaty (zastępcy naczelnika, 2 starszych inspektorów i inspektora). Natomiast w miejsce zlikwidowanych: Wojewódzkiego Stanowiska Kierowania, Wydziału Kryminalnego, Wydziału do Walki z Przestępstwami Gospodarczymi, Wydziału Prewencji i Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego powstały: Wydział Kryminalny (36 etatów), Wydział Prewencji i Porządku Publicznego (18 etatów), Wydział Dochodzeniowo-Śledczy liczący 25 etatów (*ibidem*, Rozkaz organizacyjny nr KS/018/90 szefa WUSW w Krośnie, 20 II 1990 r., k. 60–61 [PDF]).

1990 r. przez Sejm RP ustaw o Urzędzie Ochrony Państwa (UOP)¹¹⁴ i Policji¹¹⁵. Weszły one w życie w momencie ogłoszenia w Dzienniku Ustaw 10 maja 1990 r. Na mocy tej pierwszej zlikwidowano SB i powołano UOP, co rozpoczęło okres przejściowy trwający od połowy maja do końca lipca 1990 r.¹¹⁶ W drugiej połowie czerwca 1990 r. minister spraw wewnętrznych powołał nowego komendanta wojewódzkiego policji w Krośnie podinspektora mjr. Mieczysława Totonia (byłego szefa RUSW ds. MO w Krośnie), który jednocześnie pełnił obowiązki szefa WUSW w Krośnie do czasu zakończenia przekazywania majątku RUSW oraz WUSW nowej jednostce Policji i UOP i zwolnienia ze służby ostatnich esbeków. Był on w tym czasie także przełożonym funkcjonariuszy SB, podejmował decyzje kadrowe w stosunku do nich oraz wchodził z urzędu w skład wojewódzkiej komisji kwalifikacyjnej przeprowadzającej weryfikację kadr. Ostatecznie wojewódzkie jednostki SB zostały rozwiązane z dniem 31 lipca 1990 r.¹¹⁷ Część funkcjonariuszy odeszła ze służby już wiosną 1990 r. Pozostali po przejściu tzw. weryfikacji zasilili struktury Policji i UOP. Natomiast esbecy zweryfikowani negatywnie lub niewyrażający woli dalszej pracy zostali zwolnieni z dniem 31 lipca 1990 r. i w większości przeszli na emerytury resortowe. Wyjątek stanowili zatrudnieni w Wydziale Paszportów, którzy wykonywali swoje obowiązki w KWP w Krośnie do czasu przekazania spraw paszportowych urzędowi wojewódzkiemu.

Podsumowując tę część artykułu, należy stwierdzić, że liczebność struktur SB KW MO i WUSW w Krośnie z każdym rokiem wzrastała. Po pierwszym półroczu istnienia tej jednostki na dzień 31 grudnia 1975 r. wynosiła ona 102 stanowiska etatowe, by 10 lat później, na koniec grudnia 1985 r. podwoić swój stan do 209 stanowisk, w tym 125 etatów w SB WUSW w Krośnie i 84 w sześciu podległych RUSW¹¹⁸. Taka liczebność z niewielkimi zmianami utrzymała się do jesieni 1989 r., kiedy to w wyniku reorganizacji nastąpił znaczny spadek liczby etatów SB w WUSW

¹¹⁴ DzU 1990, nr 30, poz. 180.

¹¹⁵ DzU 1990, nr 30, poz. 179.

¹¹⁶ Szerzej o procesie likwidacji SB i powstaniu UOP zob. R. Leśkiewicz, *Od Służby Bezpieczeństwa do Urzędu Ochrony Państwa*, „Dzieje Najnowsze” 2016, R. 48, nr 1, s. 165–188; G. Wszolek, *Służba Bezpieczeństwa w Krakowie na tle przemian w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych 1989–1990*, Warszawa 2019.

¹¹⁷ *Aparat bezpieczeństwa w Polsce 1975–1990...*, t. 3, s. 56, 58.

¹¹⁸ AIPN, 1585/9013, KW MO i WUSW na terenie kraju oraz jednostki podległe – etaty z lat 1975–1985 (obsada stanowisk MO i SB, pracownicy cywilni – zestawienia liczbowe), SB w jednostkach wojewódzkich na terenie całego kraju – stan etatowy z lat 1975–1985, k. 19–20 (PDF); *ibidem*, SB w WUSW i podległych RUSW na terenie kraju, 31 XII 1985 r., k. 34 (PDF).

w Krośnie i w podległych mu RUSW. Wraz z początkiem 1990 r., po rozwiązaniu komórek SB w RUSW, na dzień 20 lutego 1990 r., czyli na trzy miesiące przed powołaniem UOP, wojewódzka SB w Krośnie liczyła 100 etatów i była bliska stanu z grudnia 1975 r.¹¹⁹

Przez 15 lat istnienia krośnieńska jednostka wojewódzka SB była najsłabsza liczebnie w porównaniu z jednostkami utworzonymi w połowie 1975 r. w Rzeszowie, Tarnobrzegu i Przemyślu¹²⁰. Natomiast w skali całego kraju pod tym względem zajmowała 39. miejsce na 49 KW MO / WUSW¹²¹. Strukturalnie pion SB KW MO / WUSW w Krośnie nie odbiegał znacząco od innych tego typu jednostek w kraju.

Kierownicy

W latach 1975–1990 wojewódzką jednostką SB w Krośnie kierowało trzech oficerów pełniących funkcję zastępców komendantów wojewódzkich MO ds. SB, a od 1 sierpnia 1983 r. zastępców szefów WUSW ds. SB w Krośnie¹²². Pierwszym oficerem organizującym i nadzorującym pracę struktur SB KW MO w Krośnie od 1 czerwca 1975 r. był mjr Stanisław Jamrozik¹²³, przeniesiony z Jarosławia, gdzie do końca maja 1975 r. kierował jednostką powiatową SB.

¹¹⁹ *Aparat bezpieczeństwa w Polsce 1975–1990...*, t. 3, s. 46.

¹²⁰ *Ibidem*, s. 46–47.

¹²¹ *Ibidem*.

¹²² W latach 1975–1990 funkcje komendantów wojewódzkich MO i szefów WUSW w Krośnie pełniło pięciu oficerów milicji: płk Stanisław Dudło (1 VI 1975 – 9 II 1976), płk Henryk Kustosz (1 V 1976 – 30 XI 1981), płk Marian Olczak (17 I 1981 – 5 II 1990), płk Henryk Kardaszynski (6 II 1990 – 20 VI 1990), mjr Mieczysław Totoń (21 VI – 31 VII 1990). *Tworzenie bezpieczeństwa...*, s. 71.

¹²³ Stanisław Jamrozik (10 X 1928 – 18 III 1987) – pułkownik MO, członek PZPR. W aparacie bezpieczeństwa zatrudniony 15 VI 1953 r. na stanowisku referenta Sekcji 4 Wydziału V WUBP w Rzeszowie. Następnie pracował jako referent Sekcji 6 Wydziału III WUBP w Rzeszowie (1954–1955), referent Sekcji 4 Wydziału III WUdsBP w Rzeszowie (1955), oficer operacyjny PUdsBP w Radymnie (1956), oficer operacyjny RdsB KP MO w Radymnie (1957–1959), starszy oficer operacyjny RdsB KP MO w Radymnie (1959–1961), starszy oficer operacyjny RdsB KP MO w Przemyślu (1962–1967), inspektor operacyjny RdsSB KP MO w Przemyślu (1967–1968), zastępca komendanta powiatowego MO ds. SB w Przeworsku (1968–1973), I zastępca komendanta powiatowego MO ds. SB w Jarosławiu (1973–1975), I zastępca komendanta wojewódzkiego ds. SB KW MO w Krośnie (1975–1981). 31 V 1981 r. zwolniony ze służby w związku z przejściem na emeryturę milicyjną. W trakcie służby w resorcie uzupełniał swoje wykształcenie. W 1959 r. ukończył korespondencyjne liceum ogólnokształcące w Rzeszowie, a w 1968 r. Zawodowe Studium Administracyjne na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) w Lublinie – Filia w Rzeszowie. Zob. AIPN, 0604/2005, Akta personalne Stanisława Jamrozika; AIPN, 2460/1, Kartoteka funkcjonariuszy MSW w Warszawie z lat 1956–1990, Karta ewidencyjna Stanisława

Stanisław Jamrozik –
zbiory IPN w Warszawie

Pochodził z pow. rzeszowskiego i legitymował się wykształceniem „wyższym zawodowym”, które uzyskał w trakcie służby w komunistycznej bezpiece. Podczas II wojny światowej mieszkał z rodzicami, w 1943 r. ukończył szkołę podstawową w rodzinnym Jaworniku Polskim. Następnie do 18. roku życia pracował w gospodarstwie rolnym rodziców. W 1946 r. ze względu na trudne warunki materialne wyjechał do miejscowości Graby k. Strzegomia i podjął tam pracę w Państwowych Zakładach Przemysłu Roszarniczego jako pracownik fizyczny – klasyfikator. Tam też wstąpił do ZMP. W 1949 r. został powołany do służby wojskowej, podczas której ukończył szkolenie podoficerskie. W trakcie służby w jednostce w Lesznie zwerbowany do współpracy agenturalnej przez Wydział Informacji 4 Pomorskiej Dywizji Piechoty im. Jana Kilińskiego – jako tajny informator o ps. „Figura”¹²⁴. To niewątpliwie przyspieszyło jego karierę w komunistycznym wojsku, bo już w 1950 r. przeniesiono go do Głównego Zarządu Informacji Wojska Polskiego w Warszawie, gdzie służył w jednostce ochronnej na stanowisku dowódcy plutonu, a następnie szefa kompanii. W trakcie służby w tej jednostce ukończył szkolenie oficerskie i w 1951 r. wstąpił do PZPR. Zwolniony do rezerwy w 1952 r. w stop-

Jamrozika, k. 406; AIPN Rz, 489/1, Kartoteka funkcjonariuszy KW MO / WUSW w Przemysłu z lat 1975–1990, Karta ewidencyjna Stanisława Jamrozika, k. 75 (JPG).

¹²⁴ AIPN, 00197/1, Księga centralnego rejestru sieci agenturalnej organów Informacji Wojska Polskiego z lat 1943–1957 (nr 1–30 000), Zapis nr rej. 19177 dotyczący tajnego informatora ps. „Figura” – Stanisława Jamrozika, k. 654 (JPG).

niu chorążego. Po zakończeniu służby wojskowej zatrudnił się w Dyrekcji Okręgowej Szkolnictwa Zawodowego w Rzeszowie na stanowisku kierownika Samodzielnego Oddziału Wojskowego. Zgłosił się na ochotnika do pracy w Wojewódzkim Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego (WUBP) w Rzeszowie, w połowie 1953 r. został zatrudniony w Wydziale Społeczno-Politycznym¹²⁵. Następnie pracował w Wydziale III rzeszowskiej bezpieki zwalczającej działalność opozycyjną wobec reżimu komunistycznego. We wrześniu 1955 r. skierowany do Rocznej Szkoły Oficerskiej w Centrum Wyszkożenia Komitetu ds. Bezpieczeństwa Publicznego (KdsBP) w Legionowie, którą ukończył pod koniec marca 1956 r. Następnie pracował na stanowiskach operacyjnych w Powiatowej Delegaturze ds. Bezpieczeństwa Publicznego (PDdsBP) w Radymnie. Po reorganizacji aparatu bezpieczeństwa od początku 1957 r. kontynuował służbę w Referacie ds. Bezpieczeństwa (RdsB) KP MO w Radymnie. W 1962 r. przeniesiono go do powiatowej jednostki SB w Przemyślu. Był wysoko oceniany przez przełożonych. Pracował operacyjnie, inwigilując i rozpracowując działaczy mniejszości ukraińskiej. W opinii służbowej z 2 stycznia 1968 r. kierujący jednostką zastępca komendanta miejskiego i powiatowego MO ds. SB w Przemyślu ppłk Piotr Kulej¹²⁶ pisał: „Por[ucznik] Jamrozik Stanisław za okres swojej pracy w tut[ejszej] Służbie Bezpieczeństwa dał się poznać jako ceniony funkcjonariusz. Postawa wyżej wymienionego jest godna naśladowania przez innych funkcjonariuszy, a składa się na to jego zdyscyplinowanie, wyniki w pracy zawodowej, uczciwość, prawdomówność oraz zaangażowanie się w pracy społeczno-politycznej i służenie pomocą kierownictwu służbowemu tut[ejszej] jednostki. Opiniowany pracuje po zagadnieniu pionu Wydziału III [...]. Na swoim stanie posiada dziesięć jednostek sieci tajnych współpracowników, których ocenić należy jako jednostki cenne, a dostarczane przez nich informacje stanowią dużą wartość operacyjną, co niejednokrotnie było przedmiotem zainteresowania się nimi Dep[artamentu] III MSW i Wojewódzkiej Służby Bezpieczeństwa. Opiniowany osiąga to dzięki dobrze zorganizowanej pracy z agenturą, stawiania właściwych jej zadań wynikających z potrzeb operacyjnych [...]. Na swoim stanie posiada sześć spraw operacyjnych, które są prowadzone po zagadnieniu mniejszości narodowych. Sprawy te są ciekawe i przedstawiają dużą wartość operacyjną [...]. Za dobre spełnianie zadań na odcinku

¹²⁵ AIPN, 0604/2005, Podanie Stanisława Jamrozika do WUBP w Rzeszowie o przyjęcie do pracy, [b.d.], k. 10 (PDF); *ibidem*, Życiorys Stanisława Jamrozika, 6 VI 1953 r., k. 11–12 (PDF); *ibidem*, Ankieta specjalna Stanisława Jamrozika, 6 VI 1953 r., k. 13–27 (PDF); *ibidem*, Ankieta personalna Stanisława Jamrozika, 8 IX 1959 r., k. 38–45 (PDF); *ibidem*, Charakterystyka Stanisława Jamrozika, 9 IV 1953 r., k. 52–53 (PDF).

¹²⁶ Szerzej o Piotrze Kuleju zob. biogram w: *Twarze bezpieki...*, s. 244–245.

pracy zawodowej i społeczno-politycznej był wielokrotnie wyróżniany premią pieniężną. [...] Posiada on umiejętności i zdolności organizatorskie. [...] Od wielu lat jest I Sekretarzem Oddziałowej Organizacji Partyjnej oraz członkiem Komitetu Zakładowego POP¹²⁷. Niewątpliwie tak dobra opinia przyczyniła się do jego szybkiego awansu, ponieważ już kilka miesięcy później objął swoje pierwsze stanowisko kierownicze – zastępcy komendanta powiatowego MO ds. SB w Przeworsku. Tam pracował przez kolejne pięć lat i został przeniesiony na takie samo stanowisko do jednostki powiatowej SB w Jarosławiu. Nadal był bardzo dobrze oceniany przez kierownictwo SB KW MO w Rzeszowie i uznawany za jednego z „wyróżniających się kierowników jednostek powiatowych SB”, co skutkowało awansem w czerwcu 1973 r. do stopnia majora MO¹²⁸. W 1974 r. podpadł na zdrowiu, z powodu niewydolności wieńcowej¹²⁹. Mimo to 1 czerwca 1975 r. ówczesny minister spraw wewnętrznych gen. dyw. Stanisław Kowalczyk powierzył mu funkcję zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. SB w Krośnie¹³⁰. Był współorganizatorem jednostki wojewódzkiej w tym mieście. Na nowym stanowisku szybko awansował, najpierw do stopnia podpułkownika MO w 1976 r. i dwa lata później pułkownika MO¹³¹. 31 grudnia 1979 r. sprawujący nadzór nad MSW gen. Kowalczyk w opinii służbowej pisał o nim: „Aktywny członek Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Pełni szereg funkcji partyjnych jak: z[astęp]cy członka KW PZPR w Krośnie, z[astęp]ca przewodniczącego Komisji Administracyjnej przy K[omitecie] W[ojewódzkim] PZPR w Krośnie, członek Egzekutywy KZ przy KW MO w Krośnie. Z powierzonych funkcji wywiązuje się należycie oraz w sposób mobilizujący oddziałuje na podległych funkcjonariuszy i aktyw w realizacji uchwał instancji wojewódzkiej.

Jako z[astęp]ca komendanta wojewódzkiego MO ds. Służby Bezpieczeństwa wykazuje duże umiejętności organizacyjne i kierownicze zespołami ludzkimi. Umiejętnie organizuje pracę własną i sprawuje właściwy nadzór służbowy nad podległymi mu wydziałami. Posiada własną inicjatywę i pomysłowość w rozwiązywaniu skomplikowanych

¹²⁷ AIPN, 0604/2005, Opinia służbowa dotycząca por. Stanisława Jamrozika, 2 I 1968 r., k. 112–113 (PDF).

¹²⁸ *Ibidem*, Wniosek o nadanie stopnia majora MO dla kpt. Stanisława Jamrozika, 11 V 1973 r., k. 132–133 (PDF).

¹²⁹ *Ibidem*, Opinia służbowa dotycząca płk. Stanisława Jamrozika, 31 XII 1979 r., k. 141 (PDF).

¹³⁰ *Ibidem*, Nominacja ministra spraw wewnętrznych gen. dyw. Stanisława Kowalczyka dla mjr. Stanisława Jamrozika na stanowisko zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. SB w Krośnie, 1 VI 1975 r., k. 134 (PDF).

¹³¹ AIPN Rz, 489/1, Karta ewidencyjna Stanisława Jamrozika, k. 75 (JPG).

zadań operacyjnych, popartą głęboką znajomością zagadnień, wiedzą i dużym doświadczeniem. [...] Angażuje się osobiście w udzielaniu pomocy naczelnikom wydziałów przy rozwiązywaniu trudności, złożonych zadań i spraw operacyjnych. Konsekwentnie egzekwuje wydane polecenia, które mobilizują podwładnych do pełnej ich realizacji. [...] Jest spokojnego charakteru, rozsądny i opanowany. Charakteryzuje się pracowitością oraz dużym poczuciem odpowiedzialności i dyscypliny osobistej. Każda decyzja jest głęboko przemyślana. Jest obiektywny w ocenie [zarówno] kierowników poszczególnych ogniw, jak i funkcjonariuszy. Posiadając rozeznanie operacyjne na terenie województwa, umiejętnie wpływa na prawidłowe kształtowanie współdziałania z władzami politycznymi i administracyjnymi. Postawa etyczno-moralna bez zastrzeżeń. [...] Ujemnych cech charakteru i nałogów nie stwierdza się. [...] Posiada nie najlepszy stan zdrowia, w 1974 r. przeszedł zawał mięśnia sercowego. Na zajmowanym stanowisku odpowiada¹³². Kłopoty zdrowotne i obawa kierownictwa MSW w Warszawie, że z tego powodu nie podoła obowiązkom służbowym, spowodowały, że 17 stycznia 1981 r. odwołano go ze stanowiska i przekazano do dyspozycji Departamentu Kadr MSW¹³³.

W tym samym dniu jego miejsce zajął ppłk Jan Żak¹³⁴, znający świetnie teren, ponieważ od 10 lat pracował w Krośnie, najpierw kierując jednostką powiatową SB, a po reformie z 1975 r. kontrwywiadem wojewódzkich struktur bezpieczeństwa w tym mieście.

¹³² AIPN, 0604/2005, Opinia służbowa dotycząca płk. Stanisława Jamrozika, 31 XII 1979 r., k. 140–141 (PDF).

¹³³ *Ibidem*, Pismo kierownika Wydziału Kadr KC PZPR w Warszawie do ministra spraw wewnętrznych w Warszawie, 23 I 1981 r., k. 142 (PDF); AIPN Rz, 489/1, Karta ewidencyjna Stanisława Jamrozika, k. 75 (JPG).

¹³⁴ Jan Żak (5 XII 1930 – 31 X 2021) – pułkownik MO, robotnik, członek PZPR, OMTUR, ZMP, TPPER, TKKŚ, PTTK i Stowarzyszenia Ateistów i Wolnomyślicieli (SAiW), magister administracji. W aparacie bezpieczeństwa zatrudniony 15 XI 1953 r. na stanowisku referenta Referatu I PUBP w Przemyślu. Następnie pracował jako referent Sekcji I i oficer operacyjny Delegatury ds. BP nr 7 w Mielcu WUdsBP w Rzeszowie (1955–1956), oficer operacyjny i starszy oficer operacyjny RdsB KP MO w Mielcu (1957–1967), inspektor operacyjny RdsSB KP MO w Mielcu (1967–1970), I zastępca komendanta powiatowego MO ds. SB w Krośnie (1970–1975), naczelnik Wydziału II SB KW MO w Krośnie (1975–1981), zastępca komendanta wojewódzkiego ds. SB KW MO w Krośnie (1981–1983), zastępca szefa WUSW ds. SB w Krośnie (1983–1986), szef WUSW w Przemyślu (1986–1990). 31 VII 1990 r. zwolniony ze służby w związku z przejściem na emeryturę milicyjną. W trakcie służby w resorcie uzupełniał swoje wykształcenie. W 1960 r. ukończył zaoczne technikum mechaniczne w Mielcu. Następnie kontynuował studia w Zawodowym Studium Administracyjnym UMCS w Lublinie, które ukończył w 1966 r., później na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, zwieńczony uzyskaniem tytułu magistra w 1970 r. W 1975 r. ukończył również Wieczorowy Uniwersytet Marksizmu-Leninizmu przy KW PZPR w Rzeszowie. Zob. P. Fornal, *Referat ds. bezpieczeństwa...*, s. 173; *Twarze bezpieki...*, s. 432–433.

Jan Żak – zbiory IPN
Oddział w Rzeszowie

Nowy zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. SB pochodził z pow. włocławskiego i – podobnie jak poprzednik – legitymował się wykształceniem wyższym, które uzyskał w trakcie służby w resorcie. Do wybuchu wojny we wrześniu 1939 r. zdołał ukończyć tylko jedną klasę szkoły powszechnej. Okupację niemiecką spędził w domu rodzinnym. Naukę w szkole powszechnej w rodzinnym Brześciu Kujawskim kontynuował w latach 1945–1950. W tym czasie pracował również sezonowo jako robotnik w miejscowej cukrowni. Od 1950 r. był członkiem ZMP. W 1951 r. podjął pracę jako instruktor agitacji i propagandy w Zarządzie Powiatowym ZMP we Włocławku. W latach 1951–1953 odbył służbę wojskową w WOP. Ukończył wówczas półroczną szkołę podoficerską, a następnie służył jako zastępca dowódcy Strażnicy WOP (Lipowiec, Jasiel, a później Przemyśl) ds. polityczno-wychowawczych. Od 1952 r. był członkiem PZPR. Pod koniec służby wojskowej we wrześniu 1953 r. zgłosił się na ochotnika do pracy w WUBP w Rzeszowie¹³⁵ i w połowie listopada 1953 r. został zatrudniony w PUBP w Przemyślu. Po kilku miesiącach skierowano go do rocznej Szkoły Oficerskiej w Centrum Wyszkożenia MBP w Legionowie, którą ukończył w lipcu 1955 r. Następnie pracował w PDdsBP w Mielcu. Po reorganizacji aparatu bezpieczeństwa na początku 1957 r. kontynuował służbę na stanowiskach operacyjnych

¹³⁵ AIPN Rz, 0093/47, Akta personalne Jana Żaka, Podanie Jana Żaka do szefa WUBP w Rzeszowie o przyjęcie do pracy, 9 IX 1953 r., k. 3 (PDF).

w RdsB KP MO w Mielcu. W okresie pracy w tej jednostce SB zajmował się m.in. inwigilacją i rozpracowywał byłych działaczy PSL oraz księży katolickich i działaczy organizacji religijnych. Przez przełożonych był uważany za „zdolnego pracownika operacyjnego”. 1 listopada 1970 r. przeniesiono go na stanowisko zastępcy komendanta powiatowego MO ds. SB KP MO w Krośnie. Pracował tam do 1 czerwca 1975 r., kiedy w wyniku likwidacji powiatowej jednostki SB awansował na naczelnika Wydziału II SB KW MO w Krośnie¹³⁶. Na tym stanowisku był zatrudniony przez kolejne 5 lat, do początku 1981 r. i bardzo wysoko oceniany przez swojego przełożonego płk. Jamrozika, który w opinii służbowej z 11 czerwca 1979 r. tak o nim pisał: „M[a]j[o]r mgr Żak Jan w organach SB pełni służbę 26 lat, a od 1 czerwca 1975 r. na stanowisku naczelnika Wydziału II. Aktywny i dobry organizator pracy zawodowej, posiadający własną inicjatywę. W okresie reorganizacji włożył wiele wysiłku w zorganizowanie wydziału, doborze odpowiedniej obsady kadrowej i przygotowanie młodych wiekiem i stażem pracowników do realizacji zadań. W okresie opiniowania dał się poznać jako oficer pracowity, systematyczny, zdyscyplinowany, ofiarny w realizacji zadań. [...] Osobiście pracuje z [osobowymi] źródłami informacji i udziela pomocy podległym mu pracownikom w realizacji bardziej skomplikowanych zadań operacyjnych i posunięć taktycznych. Na bieżąco rozlicza pracowników z jakości i wykonawstwa przydzielonych do realizacji zadań służbowych. [...] Charakteryzuje się wysoką inteligencją i kulturą osobistą. [...] Z uwagi na długoletni staż pracy operacyjnej oraz znajomość problemów zawodowych wpływa dodatnio na pozytywne osiągnięcia wydziału i stan dyscypliny. [...] Kierownictwo służbowe darzy jego osobę pełnym zaufaniem. [...] Strona etycznie-moralna bez zastrzeżeń. Jest prawdomówny, uczciwy i skromny. [...] Światopogląd [...] materialistyczny. [...] Posiada pełne kwalifikacje ogólne i zawodowe oraz predyspozycje awansu na wyższe stanowisko [...]”¹³⁷. Bez wątplenia dobra opinia przyczyniła się 2 lata później do jego awansu na wyższe stanowisko służbowe, ponieważ już 17 stycznia 1981 r. minister spraw wewnętrznych gen. dyw. Mirosław Milewski mianował go zastępcą komendanta wojewódzkiego MO ds. SB w Krośnie¹³⁸. Zastąpił on na tym stanowisku swojego dotychczasowego przełożonego płk. Jamrozika.

¹³⁶ P. Fornal, *Referat ds. bezpieczeństwa...*, s. 174.

¹³⁷ AIPN Rz, 0093/47, Opinia służbowa dotycząca mjr. Jana Żaka, 11 VI 1979 r., k. 103–103v (PDF).

¹³⁸ *Ibidem*, Nominacja ministra spraw wewnętrznych gen. dyw. Mirosława Milewskiego dla ppłk. Jana Żaka na stanowisko zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. SB w Krośnie, 17 I 1981 r., k. 107 (PDF).

Kierując krośnieńską SB, Żak świetnie sobie radził, o czym świadczy jego awans na wyższy stopień – pułkownika MO – już we wrześniu 1982 r. W uzasadnieniu wniosku awansowego 23 września 1982 r. dyrektor Departamentu Kadr MSW w Warszawie płk Lechosław Stemplowski pisał: „P[od]p[u]łk[ownik] Jan Żak w organach Służby Bezpieczeństwa pracuje od 29 lat, w tym na stanowiskach kierowniczych 12 lat. Wzorowy oficer, dobry organizator pracy zawodowej i wychowawca młodych kadr. W związku z przejawianymi zdolnościami organizacyjnymi, aktywnością polityczną w 1981 r. mianowany został na stanowisko zastępcy komendanta wojewódzkiego ds. SB w Krośnie. Pracując na tym stanowisku, z powodzeniem wykorzystuje długoletnie doświadczenie dla pełnego i prawidłowego wykonywania zadań przez podległą mu służbę. Aktywnie uczestniczy w życiu partyjno-społecznym. Na proponowany awans w pełni zasługuje”¹³⁹. Tak dobra opinia o nim była powodem jego przeniesienia w grudniu 1986 r. na samodzielne stanowisko kierownicze – szefa WUSW w Przemysłu, gdzie pracował do końca lipca 1990 r.¹⁴⁰

Po nim stanowisko zastępcy szefa WUSW ds. SB w Krośnie piastował od 1 lutego 1987 r. ppłk Julian Szyndler¹⁴¹, dużo młodszy od swoich poprzedników, ale mający spore doświadczenie na stanowiskach kierowniczych w tej jednostce.

Pochodził z Siedleczyki w pow. przeworskim i – podobnie jak poprzednicy – legitymował się wykształceniem wyższym uzyskanym w trakcie służby w bezpieczeństwie. Swoją edukację rozpoczął w szkole podstawowo-

¹³⁹ *Ibidem*, Wniosek o nadanie stopnia pułkownika MO dotyczący ppłk. Jana Żaka, 23 IX 1982 r., k. 108v (PDF).

¹⁴⁰ *Twarze bezpieki...*, s. 433.

¹⁴¹ Julian Szyndler (26 IX 1939 – 19 XII 2010) – pułkownik MO, technik technolog, członek PZPR, ZMP, TPPR, TKKŚ i SAiW, magister administracji. W aparacie bezpieczeństwa zatrudniony 1 XII 1961 r. na stanowisku oficera operacyjnego RdsB KP MO w Jarosławiu. Następnie pracował jako oficer operacyjny RdsB KP MO w Jarosławiu (1964–1969), inspektor operacyjny RdsSB KP MO w Jarosławiu (1969–1973), I zastępca komendanta powiatowego MO ds. SB w Przeworsku (1973–1975), I zastępca komendanta powiatowego MO ds. SB w Sanoku (1975), naczelnik Wydziału III SB KW MO w Krośnie (1975–1979), naczelnik Wydziału III „A” SB KW MO w Krośnie (1979–1981), naczelnik Wydziału V SB KW MO w Krośnie (1981–1987), zastępca szefa WUSW ds. SB w Krośnie (1987–1990). 5 II 1990 r. zwolniony ze służby w związku z przejściem na emeryturę. W trakcie służby w resorcie uzupełniał swoje wykształcenie. W 1973 r. ukończył Zawodowe Studium Administracyjne przy Wydziale Prawa i Administracji UJ. Później kontynuował studia na Wydziale Prawa i Administracji UJ, zwieńczone w 1975 r. tytułem magistra. Pochowany na cmentarzu komunalnym w Krośnie. Zob. AIPN Rz, 0085/158, Akta personalne Juliana Szyndlera; AIPN Rz, 490/1, Kartoteka funkcjonariuszy KW MO / WUSW w Krośnie z lat 1975–1990, Karta ewidencyjna Juliana Szyndlera, k. 224 (JPG); *Twarze bezpieki...*, s. 379.

Julian Szyndler – zbiory IPN
Oddział w Rzeszowie

wej w rodzinnej miejscowości, a następnie kontynuował w technikum mechanicznym w Rzeszowie, gdzie zdobył zawód technika technologa. Po ukończeniu szkoły, od 1957 r. pracował w Łańcuckiej Fabryce Śrub jako szlifierz. Jesienią 1959 r. powołano go do służby wojskowej, którą odbywał w 7 Pułku KBW w Kielcach. Tam wstąpił do PZPR i uległ komunistycznej indoktrynacji. Podobnie jak poprzednik pod koniec służby wojskowej, w połowie października 1961 r. w stopniu starszego szeregowego zgłosił się na ochotnika do pracy w KW MO w Rzeszowie i w grudniu został zatrudniony w RdsB KP MO w Jarosławiu. Początkowo pracował na stanowisku oficera ewidencji operacyjnej zajmującego się rejestracją cudzoziemców i prowadzeniem z nimi rozmów¹⁴². Po półtorarocznym okresie służby skierowano go na szkolenie do Rocznej Oficerskiej Szkoły Operacyjnej SB w Centrum Wyszkożenia MSW w Legionowie, którą ukończył w lipcu 1964 r. z wynikiem bardzo dobrym¹⁴³. Po zakończeniu szkolenia powrócił do macierzystej jednostki SB w Jarosławiu, gdzie pracował na stanowiskach operacyjnych, zajmował się kontrwy-

¹⁴² AIPN Rz, 0085/158, Podanie Juliana Szyndlera do KW MO w Rzeszowie o przyjęcie do pracy, 14 X 1961 r., k. 17 (PDF); *ibidem*, Życiorys Juliana Szyndlera, 14 X 1961 r., k. 18 (PDF); *ibidem*, Ankieta personalna Juliana Szyndlera, 14 X 1961 r., k. 19–32 (PDF); *ibidem*, Ankieta personalna Juliana Szyndlera, 20 VII 1973 r., k. 46–59 (PDF); *ibidem*, Charakterystyka Juliana Szyndlera, 8 I 1963 r., k. 128 (PDF).

¹⁴³ *Ibidem*, Świadectwo ukończenia Rocznej Oficerskiej Szkoły Operacyjnej SB MSW – Juliana Szyndlera, 21 VII 1964 r., k. 132 (PDF).

wiadem i rozpracowywaniem cudzoziemców z kk (RFN) oraz w punkcie paszportowym. W opinii służbowej z 15 kwietnia 1972 r. kierujący jednostką zastępca komendanta powiatowego MO ds. SB w Jarosławiu ppłk Stanisław Zygmunt¹⁴⁴ pisał o nim: „Por[ucznik] Szyndler Julian pracuje po pionie Wydz[iału] II po problematyce cudzoziemców, kontaktów z RFN, repatriantach i zabezpieczeniu granicy z ZSRR. Do pracy zawodowej jest przygotowany tak teoretycznie, jak i praktycznie. Ostatnio został przeszkolony w zakresie pracy szyfrowej. Obecnie studiuje zaocznie na drugim roku studiów administracyjnych w Krakowie. Zadania wynikające z jego zakresu pracy realizuje w sposób prawidłowy. Dobrze pracuje z jednostkami sieci t[ajnych] w[spółpracowników]. W okresie opiniowanym pozyskał 4 jednostki TW, w tym jedną bardzo cenną, oraz opracowuje kandydata na właściciela l[okalu] k[ontaktowego]. Poza tym zorganizował szereg osobowych źródeł informacji orientujących o pobycie cudzoziemców – dyplomatów. Założył 4 kwestionariusze ewidencyjne i 1 sprawę obiektową, w ramach których prowadzi operacyjną penetrację osób wymagających operacyjnego zainteresowania się nimi. Za dobre wyniki w zakresie uzyskiwania informacji od posiadanych i organizowanych źródeł oraz prawidłową realizację przedsięwzięć w prowadzonych sprawach i godzenia pracy z nauką był rokrocznie premiowany [...] oraz awansowany do stopnia porucznika.

Por[ucznik] Szyndler Julian jako członek PZPR pełni funkcję drugiego sekretarza OOP przy tut[ejszej] komendzie. Poza tym jest czł[onkiem] Powiatowego Zarządu TPPR i sekretarzem koła przy tut[ejszej] KP MO. Politycznie dobrze wyrobiony, w pracy partyjnej wykazuje aktywność i zaangażowanie. Jest zdyscyplinowany, pracowity, ofiarny i uczciwy w pracy. Cechuje go kultura w pracy i w obcowaniu z ludźmi, bystra orientacja i samodzielność w podejmowaniu decyzji. Reprezentuje światopogląd materialistyczny, postawa moralno-etyczna nie budzi zastrzeżeń. [...] Na zajmowanym stanowisku odpowiada i ma perspektywy awansu w naszym aparacie¹⁴⁵. Tak dobra opinia o nim przyczyniła się do tego, że kilka miesięcy później został mianowany na swoje pierwsze w resortowej karierze stanowisko kierownicze – zastępcy komendanta powiatowego MO ds. SB w Przeworsku. Pracował na nim do kwietnia 1975 r., kiedy to przeniesiono go na równorzędne stanowisko do jednostki w Sanoku. Tam przebywał jednak tylko dwa miesiące, ponieważ w wyniku reformy administracyjnej z 1 czerwca 1975 r. jednostka ta uległa likwidacji, a on

¹⁴⁴ Szerzej o Stanisławie Zygmuncie zob. biogram w: *Twarze bezpieki...*, s. 431–432.

¹⁴⁵ AIPN Rz, 0085/158, Opinia służbowa dotycząca por. Juliana Szyndlera, 15 IV 1972 r., k. 144–145 (PDF).

awansował na naczelnika organizującego się Wydziału III SB KW MO w Krośnie¹⁴⁶. Nadal cieszył się bardzo dobrą opinią przełożonych, którzy oceniali go jako „wzorowego oficera, zaangażowanego w realizację zadań służbowych oraz w pracach społeczno-politycznych”¹⁴⁷. W kolejnych latach kierował Wydziałem III „A”, a po zmianie jego nazwy Wydziałem V KW MO i WUSW w Krośnie. W opinii służbowej z 15 grudnia 1986 r. szef WUSW w Krośnie płk Marian Olczak pisał o nim: „Wymieniony [...] pełni funkcję naczelnika Wydziału V SB WUSW w Krośnie. Z obowiązków służbowych na tym stanowisku wywiązuje się należycie, prawidłowo organizuje pracę wydziału, który pod jego kierownictwem osiąga dobre rezultaty w zakresie zarówno operacyjnego rozpoznania, jak też przeciwdziałania i zwalczania antypaństwowej i szkodliwej działalności. Do wykonywania obowiązków kierowniczych posiada dobre przygotowanie ogólne i zawodowe, jak również doświadczenie w organizowaniu działań operacyjnych i kierowania kolektywem funkcjonariuszy SB. Podkreślenia wymaga, iż tow[arzystwo] ppłk Szyndler szczególnie intensywnie i efektywnie kieruje wydziałem od 1980 r. i poprzez okres stanu wojennego do chwili obecnej wyróżniał się obiektywną organizacją pracy i właściwym kierowaniem zespołami funkcjonariuszy. Oprócz pełnienia funkcji naczelnika wydziału wyznaczony był rozkazami szefa WUSW na kierownika grup i zespołów operacyjnych w ramach Sztabu WUSW, a także do działań szczególnych. Zdecydowany i konsekwentny w podejmowaniu decyzji i realizacji zadań służbowych. W wykonywaniu działań służbowych cechuje go duży stopień odpowiedzialności, samodzielności i inicjatywy. [...] W stosunku do podwładnych jest wymagający, taktowny, w należyty sposób kształtuje atmosferę współżycia w kolektywie. Jest kulturalny, inteligentny, taktowny, systematycznie podnoszący poziom wiedzy ogólnej i zawodowej. W stosunku do przełożonych lojalny, dokładnie wykonuje ich polecenia i rozkazy.

Przejawia aktywną działalność społeczno-polityczną i zaangażowaną postawę ideowo-partyjną. Uzewnętrznia się to w jego uczestnictwie w pracy Komitetu Zakładowego PZPR, pełni funkcję członka Egzekutywy KZ PZPR i lektora KW PZPR. Wykazuje się skryształizowanym poglądem marksistowskim [...]. Jego postawa etycznie-moralna nie budzi żadnych zastrzeżeń. [...] Reasumując treść powyższej opinii, stwierdzam, iż ppłk Julian Szyndler w pełni zasługuje na awans na stanowisko zastępcy szefa WUSW ds. SB”¹⁴⁸. Zgodnie z decyzją ministra gen. Kiszczaka

¹⁴⁶ *Twarze bezpieki...*, s. 379.

¹⁴⁷ AIPN Rz, 0085/158, Wniosek o nadanie stopnia majora MO dotyczący kpt. Juliana Szyndlera, 1 VII 1978 r., k. 175 (PDF).

¹⁴⁸ *Ibidem*, Opinia służbowa dotycząca ppłk. Juliana Szyndlera, 15 XII 1986 r., k. 194–195 (PDF).

otrzymał z dniem 1 lutego 1987 r. awans na stanowisko zastępcy szefa WUSW ds. SB w Krośnie¹⁴⁹. W 1988 r. za „wybitne zasługi w pracy zawodowej i działalności społecznej” przewodniczący Rady Państwa gen. Wojciech Jaruzelski odznaczył go Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski¹⁵⁰. Na tym stanowisku pracował przez 3 lata, ale na początku lutego 1990 r. z obawy przed nadchodzącymi zmianami politycznymi zakończył służbę i przeszedł na emeryturę¹⁵¹.

W podsumowaniu trzeba stwierdzić, że przedstawieni oficerowie SB byli za swoją służbę w ochronie reżimu PRL i partii komunistycznej wielokrotnie nagradzani, awansowani na wyższe stopnie oficerskie oraz otrzymywali wysokie odznaczenia państwowe od kierownictwa MSW i władz PRL. Oprócz wyżej wymienionych esbeków stanowiska naczelników wydziałów operacyjnych, kierowników inspektoratów, Samodzielnej Sekcji „A”, zastępców komendantów miejskich MO ds. SB, zastępców kierowników komisariatów MO ds. SB oraz od sierpnia 1983 r. zastępców szefów RUSW w opisanym okresie pełniło 51 oficerów SB w stopniu od podporucznika do pułkownika MO¹⁵². To oni wraz z opisanymi wyżej funkcjonariuszami tworzyli kadre kierowniczą wojewódzkiej jednostki SB w Krośnie w ostatnich 15 latach jej istnienia. Przedstawione sylwetki mogą być reprezentatywne dla pozostałych oficerów stanowiących kadre kierowniczą jednostki, których przebieg kariery w resorcie wyglądał podobnie jak droga zawodowa wyżej zaprezentowanych. Różnica polegała na tym, że nie osiągnęli oni tak wysokich stanowisk. Dalszą karierę zahamowały przemiany społeczno-polityczne w kraju, które nastąpiły w latach 1989–1990, a co za tym idzie – likwidacja służby, w której byli zatrudnieni.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (AIPN).

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Rzeszowie (AIPN Rz).

¹⁴⁹ *Ibidem*, Nominacja ministra spraw wewnętrznych gen. dyw. Czesława Kiszczaka dla ppłk. Juliana Szyndlera na stanowisko zastępcy szefa WUSW ds. SB w Krośnie, 1 II 1987 r., k. 198 (PDF).

¹⁵⁰ *Ibidem*, Wyciąg z uchwały Rady Państwa nr 02746, 27 VII 1988 r., k. 199 (PDF).

¹⁵¹ *Ibidem*, Karta zwolnienia płk. Juliana Szyndlera, 4 II 1990 r., k. 211 (PDF).

¹⁵² Pełną obsadę stanowisk kierowniczych pionu SB KW MO i WUSW w Krośnie zob. *Twarze bezpieki...*, s. 71–74.

Akty prawne

Dziennik Ustaw PRL 1975.

Dziennik Ustaw PRL 1983.

Dziennik Ustaw RP 1990.

Opracowania

Aparat bezpieczeństwa w Polsce 1956–1975. Kadra kierownicza, t. 2, red. P. Piotrowski, Warszawa 2006.

Aparat bezpieczeństwa w Polsce 1975–1990. Kadra kierownicza, t. 3, red. P. Piotrowski, Warszawa 2008.

Brożyniak A., Gliwa M., *Służba Bezpieczeństwa wobec opozycji antykomunistycznej w Polsce południowo-wschodniej w latach 1975–1980. Zarys problematyki*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2014, nr 1 (12).

Chmielowiec P., *Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Bieszczadach. Struktura – ludzie – działalność* [w:] *Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2009.

Dudek A., *Reglamentowana rewolucja. Rozkład dyktatury komunistycznej w Polsce 1988–1990*, Kraków 2004.

Fornal P., *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Krośnie w latach 1944–1959. Struktura, kierownicy, działalność*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2015, nr 1 (13).

Fornal P., *Referat ds. bezpieczeństwa (SB) Komendy Powiatowej Milicji Obywatelskiej w Krośnie w latach 1957–1975. Struktura, kierownicy, działalność*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2020, nr 1 (18).

Fornal P., *Struktura, kadra kierownicza i główne kierunki działań operacyjnych Referatu Służby Bezpieczeństwa Komendy Powiatowej Milicji Obywatelskiej oraz Rejonowego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Brzozowie w latach 1957–1990*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2013, nr 1 (11).

Fornal P., *Wybory czerwcowe 1989 r. w Brzozowie i rejonie brzozowskim w raportach Służby Bezpieczeństwa*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2014, nr 1 (12).

Frazik W., *Struktury organizacyjne Służby Bezpieczeństwa w województwie krakowskim w latach 1956–1990* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.

Iwaneczko D., *Opór społeczny a władza w Polsce południowo-wschodniej 1980–1989*, Warszawa 2005.

Iwaneczko D., *Zmierzch dekady Gierka. Polska południowo-wschodnia 1975–1980*, Rzeszów 2016.

Kasprzycki M., *Służba Bezpieczeństwa w latach 1975–1980. Reorganizacja, funkcjonowanie i główne kierunki działań operacyjnych w nowym podziale administra-*

- cyjnym kraju [w:] *PRL na pochylni (1975–1980)*, red. M. Bukała, D. Iwaneczko, Rzeszów 2017.
- Kleszczyński B., *NSZZ „Solidarność” Region Podkarpacie* [w:] *NSZZ „Solidarność” 1980–1989*, t. 5: *Polska środkowo-wschodnia*, red. Ł. Kamiński, G. Waligóra, Warszawa 2010.
- Kleszczyński B., *Wybory do Sejmu kontraktowego i Senatu w województwie krosnieńskim* [w:] *Wybory parlamentarne w 1989 r. w Polsce południowo-wschodniej*, red. M. Gliwa, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2011.
- Kuna I., *Inspektoraty ochrony funkcjonariuszy wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych północno-wschodniej Polski (1984–1990). Struktury, kadry, działalność*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2019, nr 1 (17).
- Leniart E., *Reforma administracyjna w Polsce w latach 1972–1975* [w:] *PRL na pochylni (1975–1980)*, red. M. Bukała, D. Iwaneczko, Rzeszów 2017.
- Leśkiewicz R., *Od Służby Bezpieczeństwa do Urzędu Ochrony Państwa*, „Dzieje Najnowsze” 2016, R. 48, nr 1.
- Ludzie bezpieki województwa krakowskiego. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa w województwie krakowskim w latach 1945–1990. Informator personalny*, red. W. Frazik, F. Musiał, M. Szpytma, M. Wenklar, Kraków 2007.
- Pączek T., *Aparat kontroli wewnętrznej zwalczający przestępczość w Milicji Obywatelskiej (1945–1990)*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2018, nr 1 (16).
- Twarze bezpieki w Polsce południowo-wschodniej 1944–1990. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa. Informator personalny*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2007.
- Twarze olsztyńskiej bezpieki. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa w Olsztynie. Informator personalny*, red. P. Kardela, Białystok 2007.
- Wicenty D., *Kiszczakowska „policja w policji”. O Zarządzie Ochrony Funkcjonariuszy (1985–1990)*, „Dzieje Najnowsze” 2016, R. 48, nr 1.
- Witalec R., *Struktura i kadra kierownicza pionu „W” na Podkarpaciu w latach 1959–1989*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2011, nr 1 (8–9).
- Wszółek G., *Służba Bezpieczeństwa w Krakowie na tle przemian w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych 1989–1990*, Warszawa 2019.
- Wybory '89 w Polsce południowo-wschodniej w dokumentach SB*, wstęp i oprac. J. Borowiec, D. Iwaneczko, Warszawa–Rzeszów 2009.
- Zielonka M., *Struktury Służby Bezpieczeństwa w województwie wałbrzyskim w latach 1975–1990*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2013, nr 1/11.

Streszczenie: Publikacja przedstawia wojewódzką jednostkę komunistycznej Służby Bezpieczeństwa (SB) w Krośnie, działającą w latach 1975–1990 w strukturach tamtejszej Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej, a od 1983 r. Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych. Artykuł podzielono na dwie części. W pierwszej opisano okoliczności powstania jednostki wojewódzkiej SB w Krośnie w czerwcu 1975 r. oraz jej strukturę, a także zmiany organizacyjne i etatowe, jakie nastąpiły w okresie 15 lat jej istnienia, zaprezentowano jednostki SB podległe WUSW w Krośnie, a utworzone w 1983 r. w rejonowych urzędach spraw wewnętrznych w Jasle, Brzozowie, Sanoku, Lesku i Ustrzykach Dolnych oraz od 1985 r. w Krośnie. Natomiast w drugiej części znalazły się obszerne biogramy z przebiegiem służby trzech kierowników wojewódzkiej jednostki SB w Krośnie: Stanisława Jamrozika, Jana Żaka i Juliana Szyndlera. Artykuł uzupełniają fotografie wymienionych kierowników jednostki oraz tabele przedstawiające strukturę jednostki SB w 1975 i 1981 r.

Słowa kluczowe: Krosno, KW MO, WUSW, SB, etaty, struktura, stanowiska, Stanisław Jamrozik, Julian Szyndler, Jan Żak

Paweł Fornal (ur. 1975), doktor nauk humanistycznych, historyk, specjalista Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN w Rzeszowie. Zajmuje się dziejami podziemia niepodległościowego po 1944 r. i aparatu bezpieczeństwa PRL w latach 1944–1990. Autor monografii *Konspiracja akowska i poakowska w powiecie brzozowskim (1939–1949). Geneza, struktura, działalność i likwidacja* (2010) i książki *Żydzi w Urzędzie Bezpieczeństwa w południowo-wschodniej Polsce 1944–1956* (2014).

The Structure and Managerial Staff of the Security Service Division of the Provincial Headquarters of the Citizens' Militia/Provincial Office of the Interior in Krosno during 1975–1990

Abstract: This publication presents the provincial unit of the communist Security Service in Krosno, which was operating from 1975 to 1990 within the structures of the local Provincial Headquarters of the Citizens' Militia and, from 1983, of the Provincial Office of the Interior. The article is divided into two parts. The first describes the circumstances of the establishment of the provincial unit of the Security Service in Krosno in June 1975 along with its structure, as well as the organisational and staffing changes that took place during the 15 years of its existence. It then presents the Security Service units subordinate to the Provincial Office of the Interior in Krosno that were established in 1983 in the district offices of the interior in Jasło, Brzozów, Sanok, Lesko and Ustrzyki Dolne,

and from 1985 in Krosno. The second part, on the other hand, contains extensive biographical notes describing the course of service of the three heads of the provincial unit of the Security Service in Krosno: Stanisław Jamrozik, Jan Żak and Julian Szyndler. The article is supplemented both by photographs of the said unit heads and tables showing the structure of the Security Service unit in 1975 and 1981.

Keywords: Krosno, Provincial Headquarters of the Citizens' Militia, Provincial Office of the Interior, Security Service, jobs, structure, positions, Stanisław Jamrozik, Julian Szyndler, Jan Żak

Paweł Fornal (b. 1975), PhD in humanities, historian, specialist at the Branch Historical Research Office of the Institute of National Remembrance in Rzeszów. He deals with the history of the independence underground after 1944 and the security apparatus of the Polish People's Republic in the period 1944–1990. Author of the monograph *Konspiracja akowska i poakowska w powiecie brzożowskim (1939–1949). Geneza, struktura, działalność i likwidacja* [AK and Post-AK Conspiracy in the Brzożów County. Genesis, Structure, Activity and Liquidation] (2010) and the book *Żydzi w Urzędzie Bezpieczeństwa w południowo-wschodniej Polsce 1944–1956* [Jews in the Security Office in South-Eastern Poland in 1944–1956] (2014).